

Scripta Annalia

EELK LÄÄNE PRAOSTKONNA AASTAKIRJAD

2009

Siin on ruumi veel!

Scripta Annalia 2009 teeb kokkuvõtte EELK Lääne praostkonna elust möödunud aastal. Hea meel on selle üle, et koguduste elust on kirjutanud kohalikud inimesed. Vastutuse võtmine oma koguduse ja kogukonna eest on kodanikuühiskonna alustala ja kiriku inimestena peaksime oleme selles asjaks eeskujuks.

Aasta jooksul toimusid paljudes kogudustes valimised. Muudatused ei olnud suured, aga mõnedki andsid ülesanded edasi noorematele. Täna kogudusi, õpetajaid, organiste, kirikuteenijaid, ametnikke ja juhatusi tehtud töö eest. Mõnedki on pälvinud töö eest avaliku tunnustuse. Aasta jooksul toimusid ka kohalike omavalitsuste valimised. Koguduste liikmed on aktiivsed ka kogukonna tasandil ja soovin õnne ja õnnistust nendele, kes on valmis võtma vastutuse maa ja rahva ees. Valitsemine on kompromisside kunst. Hoiduda tuleb aga kompromissidest, mille tulemusena „lambad on söödud ja hundid on näljas.“ Rõõmustada võib viljaka koostöö üle koguduste ja maakonna ning valla tasandil.

Praostkonna sinod Martnas kinnitas

praostkonna aruanded ja eelarve, praostkonnakassa maks 2010 aastal on 20 krooni koguduse maksumaksja liikme kohta. Valiti praostkonna nõukogu ja revident ning kirikukogu saadikud. Lisaks ameti poolest kirikukogusse kuuluvale praostile valiti ilmiksaadikuks Tiina Võsu, vaimulikeks saadikuks Leevi Reinaru ja Illimar Toomet, asendusliikmeiks Ants Leedjärv, Lembit Tammsalu ja Meelis Malk.

Aasta tegi eriliseks Eesti Lipu 125 aastapäeva tähistamine. Maailmas ei ole palju riike, kellel on nii pikkade traditsioonidega rahvus- ja riigilipp. Eesti Üliõpilaste Seltsi lipu, millest kujunes eesti riigilipp, õnnistamine Otepää pastoraadis näitab tähtsust rahvusriigi aate seost luterliku kirikuga. Kirik ei seisa väljaspool ühiskonda. Ka tänapäeval, kui meil tuleb võidelda eetiliste väärtuste ja rahvuskultuuri püsivuse eest, on luterlikul kirikul tähta olulised ülesanded.

Lääne praostkonna, Läänemaa Turismi, Läänemaa Omavalitsuste Liidu ja Muinsuskaitse Ameti koostööst olgu veel mainitud suur ühisprojekti: kirikute kui

külastuskeskuste väljaehitamise ettevalmistamine. Läbi aegade on kirikute külastamine üks traditsioonilisemaid turismivorme. Järjest enam on kogumas hoogu kirikuturism. Eesti Kirikute Nõukogu algatusel on loodud „Teeliste programm“, kus osalevad Läänemaa 12 kirikut. Programm on olnud huvitav nii turistile, kohalikule elanikule kui ka kogudustele/kirikutele endile.

Loodan, et järjekordne aastakiri aitab Sul hoida ennast kursis koguduste eluga ja kutsub ikka rohkem kaasa lööma koguduse ja kogukonna elus. Ütleme kõikidele lastelaulu sõnadega — siin on ruumi veel.

Täna kõiki kaastöölisi kirjatööde ning fotode eest ja toimetust tubli töö eest. Scripta Annalia 2009 ilub dekaan Michael Bedburi ja Saksamaa Kurhessen Waldeki maakiriku Schmalkaldeni dekaani rahalisel toetusel. Tänu meie headele partneritele!

Soovin head lugemist!

Tiit Salumäe
Lääne praost

Anu ja Juha — Issanda saadikud Venemaal

Minge kõike maailma ja kuulutage evangeliumi rõõmusõnumit — seda Kristuse misjonikäsku on kutsutud täitma kõik kristlased. Imetlust väärivad Anu ja Juha Väliaho, kes juba 1993. aastast täidavad seda ülesannet Uurali ja Volga vahel. Mastaabid, kus meie misjonärid tegutsevad, on tohutud. Uurali praostkond, mida Juha Väliaho praostina juhib, laiub 700 kilomeetri ulatuses.

Kui Anu ja Juha Joškar–Olas tööd alustasid, oli selles kandis ainult üks kogudus. Praegu on praostkonnas 12 kogudust ja niisama palju kuulutuspunkte.

Misjonitöö Joškar–Olas kestis 12 aastat ja jätkub nüüd Baškiirias Birski linnas. Kahe aastaga on sinnagi kerkinud kogudusemaja, valmimas on misjonimaja; koguduse töötajate koolitamiseks on asutatud teoloogia instituudi filiaal.

Aastaid on Anu ja Juha tegelnud aktiivsete koguduseliikmete õpetamisega Uurali praostkonnas. Juhul on valminud 31 venekeelset õppetundi, mis on vajalikud koolitusmaterjaliks. Anul hakkab läbi saama 2 aastat kooliaega usuteaduse instituudis. Tõepoolest, koolis tuli käia 2000 kilomeetri kaugusel Tallinnas. Kooli

Anu ja Juha Väliaho

lõpetamiseks on Anul valminud magistratöö „Ingeri Evangeelse Luterliku Kiriku diakooniatöö ajalugu“.

Suvel oli Uurali praostkonnas võimalik pidada 10 vaimuliku muusika kontserti, mis läksid igal pool täissaalile. Palju on seal kandis suuri alasid, kuhu ristiusk ei ole veel jõudnud. Toetamist vajab sealne laste muusikatöö. Meie Lääne–Nigula kogudus annetaski oma misjonipüha sissetuleku sealse muusikatöö heaks.

Marika Kerge

Lääne–Nigula koguduse misjonisekretär

Sisukord

- 3 Lääne praostkond
- 8 Haapsalu
Püha Johannese kogudus
- 11 Noarootsi
Püha Katariina kogudus
- 12 Hanila Pauluse kogudus
- 13 Vormsi Püha Olavi kogudus
- 13 Ridala Püha Maarja
Magdaleena kogudus
- 14 Varbla
Püha Urbanuse kogudus
- 15 Kirbla
Püha Nikolause kogudus
- 16 Piirsalu kogudus
- 16 Lihula Eliisabeti kogudus
- 17 Karuse Margareeta kogudus
- 18 Lääne–Nigula
Püha Nikolause kogudus
- 19 Märjamaa Maarja kogudus
- 20 Martna
Püha Martini kogudus
- 21 Mikhli Miikaali kogudus
- 22 Nõva Püha Olevi kogudus
- 23 Kullamaa
Püha Johannese kogudus

EELK Lääne praostkonna aastakirjad 2009. Toimetised nr 26.

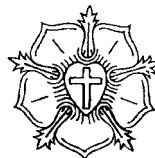
Väljaandja © EELK Lääne praostkond | Haapsalu, november 2009

Koostaja Tiit Salumäe. Toimetaja Lehte Ilves. Kujundus ja küljendus Egon Erkmann.

Korrektuur Heli Tammik. Joonistused Elen Apsalon.

Esikaanel: Eesti lipu 125. aastapäevale pühendatud Lääne praostkonna laulupäev,
foto Olev Mikhelmaa.

Fotod praostkonna, koguduste ja ajalehe Eesti Kirik arhiividest.

Miks me kanname nime Mariaõed?

„Jumal on maailma looja ja valitseja, kes ikka uuesti ütleb: „Saagu! Tema laseb targata su eluvaremetes uut elu.”

Nende sõnadega väljendab ema Basilea Schlink (1904–2001) oma kogemust, mis oli 1947. aastal Darmstadtis Evangeelse Mariaõeskonna rajamise aluseks. Ema Basilea Schlink ja ema Martyria Madauss (1904–1999) korraldasid Hitleri-aja rasketes tingimustes tütarlastele piib-liringe.

Alles pärast Teise maailma-sõja vapustusi kuulis Jumal aastaid kestnud palveid vaimuliku ärkamise eest, aga hoopis teisiti, kui oli oodatud: nähes ebaõiglust, süüd ja surma, jõudsid piibliringi noored tõe äratundmisele. Ükskõiksusest ja leigest krist-lusest sai patt. Meie saksa rahva süü sügavam mõistmine sundis tegema uut algust Jumala armust ja halastusest.

Oma eluloos jutustab ema Basilea otsustavast ajast pärast Darmstadti pommitamist 1944. aastal, mil ühelt tütta-valt kirikuõpetajalt saadud kannatusaja mõtisklus teda sisemiselt liigutas. Ta tundis südames soovi rääkida noorte inimestega Jeesusest, kes on oma kannatustel üksi ja ootab, et meie teda saadaksime. Selle kutsega liitus palju noori.

Esimene ülesanne, mille Jumal meile 1949. aasta mais andis, oli ülistuskabeli ehitamine. Õeskonna esimesed õed püstitasid emamajakabeli sõna otseses mõttes meie lin-na varemeist.

Algul ei osanud keegi endale selle ülesande vaimulikkude dimensiooni ette kujutada. Tänapäeval, mil kogu maa on täis jumalateotust, on meie Issanda ülistamine sellele ainuke vastukaal ja südame lohus.

Miks me kanname nime Mariaõed? Maria oli Jeesuse esimene järgija, kes käis temaga koos sõimest ristini. Ta jättis meile päranduseks üheainsa lause: „Mida iganes

Praost Tiit Salumäe Darmstadtis 21. oktoobril 2009 soomlastest õdedega. Õde Barnaba (paremalt teine) on külastanud ka Lääne praostkonda.

tema teile ütleb, seda tehke!” (Jh 2,5) Sellest lausest piisab. Selles väljendub tema armastav, tingimusteta usaldav ja kuulekas andumus.

Ülestõusnud Issand ei alustanud kogudusetööd lausega „Kas su usk on õige?”, vaid „Kas ma olen sulle armastav?”. See on keskne küsimus meie õeskonnas, millega liitus 20 aastat hiljem ka väike vennaskond. Armastust ei saa konserveerida, seda tuleb iga päev uuendada isikliku andekssaamise kogemuse kaudu. „Seepärast on temale palju patte andeks antud, sest ta on palju armastanud.” (Lk 7,47)

Eri vanuserühmade, iseloomude ja rahvuste kooselus peab pidevalt olema andeksandmine. „Andesta mulle, palun!” on lause, mis kujundab meie argielu ja suudab palju muuta.

Tänapäevases tarbimisühiskonnas on suur katsumus järgida kutset, olles ilma karjäärilise väljavaateta, vallaline, nõudmata harridust, taskuraha ja eravaldust. Võimetust luua ja hoida

suhteid raskendab valmidust siduda oma elu Jeesusega. Jeesus aga on sama! Nii tollal kui ka praegu ootab ta meilt armastust. Ainult tema suudab meid tõeliselt täita ja anda meile rõõmu, mida meilt keegi ei saa võtta. Täna des teda Kolgata ohvri eest, süttib meie armastuse hõõguv toht taas põlema.

Meile on täide läinud Jeesuse sõnad: „Otsige esmalt Jumala riiki ja tema õigust, siis seda kõike antakse teile pealegi!” 62 aastat on meie Taevane Isa isegi pisisasjades meie eest hoolitsenud: alustades seebist ja hambapastast kuni suurte ehitusarvete tasumiseni. Issand on armuline, kannatlik ja truu. Mida rohkem rahvaid satub anarhia kaose küüsi, seda enam peame kuulutama Issandat ja tema kärke. Oleme tõlkinud oma kirju enam kui 60 keelde, peaaegu 100 keeles ilmuvad julgustavad sõnad, saadame raadiosaateid ümber maakera, 1980. aastast teeme telesaateid, mida kantakse üle kõigil viiel mandril.

Nii nagu üleilmastumine

teeb igal alal edusamme, nii liidetakse üksteisega taeva kaudu kõik, kes Teda armastavad. Milline rõõm, et ka Eesti kuulub sellesse ketti. Seda ühendust Jeesuse kaudu oleme üliväga kogenud Eesti kogudusi külastades. Oleme tänulikud, et mitu ema Basilea raamatut on tõlgitud eesti keelde ja saadaval kristlikes raamatupoodides.

Evangeelsed Mariaõed

Eesti keeles on saadaval Ema Basilea Schliki raamatud ja bukletid:

- Päike ja vihm taevast
- Minu palve
- Kannatus sai mulle võiduks
- Inglise ja deemonite nähtamatu maailm
- New age Piibli vaatenurgast
- Jumal kuuleb ja vastab
- Elu leppimises
- Ema Basilea mõtteterad

Jõuludeks ilmub:

- Sa ei jää enam endiseks

Küsi praostkonna kantseleist.

Palvetamine on ristiinimese loomulik osa

Poolesaja elanikuga Ruhnu on sealne eakas kirikuõpetaja, 83aastane Harri Rein pidanud aastaid hommikuti ja õhtuti kirikus palvusi. Enamasti üksi.

Seda teed on läinud ka Harri Reinust poole noorem kirikuõpetaja, 38aastane Illimar Toomet Märjamaalt. Temagi on nüüd juba peaaegu kolm aastat igal tööpäeval kell pool kaheksa hommikul kirikus, et missat pidada.

Ka Toomet on kirikus enamasti üksi. Esimese hommikumissa pidas ta 21. veebruaril 2007. Sellest peale on ta esmaspäevast reedeni kell 7.30 kirikus. Viimasel ajal on kolmapäevane missa nihkunud õhtule, see algab kell 18.30.

Õpetaja ootused

Esimestel kuudel polnud õpetaja kirikus üksi. Mitmed ustavad koguduseliikmed, kes käisid pühapäeviti kirikus, tulid ka hommikuti missale.

„Mul oli hea meel, kui inimesed tulid,“ ütles Toomet, „ja olin pisut nõutu, kui nad enam ei tulnud.“

Õpetaja leidis aga, et inimeste puudumine ei anna põhjust missat ära jätta, sest seda ei peeta kohaletulnute pärast. Missa on palve, Sõna kuulutamine, Jumala kiitmine ja ülistamine. Mitte miski ei takista seda üksinda tegemast.

Toomet peab palvetamist ristiinimese elu loomulikuks osaks, aga ta ei pane oma kogudusele pahaks, kui nad õpetaja üksi kirikusse jätavad. Ta nimetab neid ikkagi tublideks ristiinimesteks ja koguduse ustavaiks liikmeiks.

Poola koolipoiste eeskuju

Tänavu sügisel sai hommikuste jumalateenistuste pidamine kinnitust mõnepäevase Poola-reisil. Ühel katoliku kogudusel oli kiriku kõrval oma kristlik kool ning missat ja palvusi peeti iga päev hommikul ja õhtul.

Tunnid algasid kell kaheksa, kell 7.15 oli missa. See oli igapäevane, et missale tulid koolilapsed koos vanematega. Ranitsad jäid kiriku eeskotta ukse kõrvale hunnikusse. Missa oli ladina keeles, aga

Õpetaja Illimar Toomet on nõus pidama ka järgmised 27 aastat hommikust missat, et inimesed harjuksid sellel käima.

see ei häirinud 3–10aastasi lapsi.

„Sest missa on missa,“ sõnas Toomet veendunult.

Toometi sõnul on ta üksik tühjas kirikus palvetades kogunud sedasama, mida võib kogeda igaüks ka kodus palvetades või jumalateenistusel — et Jumal on hea, armas ja võimas.

Rein ja Toomet pole üksi

Viimastel aastatel on mujalgi hakatud pidama missat ehk armulauaga jumalateenistust sagedamini kui pühapäeviti ja suurtel kirikupühadel.

Pärnu Eliisabeti kirikus on Enn Auksmann pidanud missat 3–4 korda nädalas. Kolmapäeviti on missa Tallinna Jaani ja Rootsi Mihkli kirikus, Rakveres ja Põlvas.

Kolleegide suhtumine Toometi algatusse on olnud heatahtlikult uudishimulik.

Toomet meenutas ühe ametivenna hoiatust: kui oled 30 aastat missat pidanud, hakkavad inimesed tulema.

„Eks pea siis veel 27 aastat pidama,“ lausus Toomet stoi-

lise rahuga. Seltsilisi on tal kirikus korra või paar kuus.

Toometi hinnangul ei saa selliseid asju käsu korras sisse seada. Teenimisviise on mitmesuguseid ja „igaüks teeb, milleks tal on kutsumus“.

Kahetsenud ja kahelnud ei ole

„Inimene, kes on harjunud regulaarselt palvetama, kahetseb pigem seda, et tal jäi palvetamata, kui et oh! küll tahaks teha midagi muud.“

See oli Toometi vastus küsimusele, kas ta on kahetsenud, et võttis endale vabatahtlikult kohustuse olla igal tööpäeval hommikul kell 7.30 kirikus.

Argipäevast missat peab Toomet lühemalt kui pühapäevast, umbes pool tundi. See algab patutunnistusega, seejärel on piiblilugemised, kirikupalve, armulaud ja õnnistamine. Kõik tekstid loetakse, laulu ei ole.

Toometi sõnul pole tal raske hommikul tõusta ega pere juurest missale minna. Kell pool kaheksa käib Märjamaal juba vilgas elu, inimesed lähevad tööle, autod sõidavad.

Toometi abikaasa töötab lasteaias ja peab olema samuti varakult töö. Seitsmene poeg läheb lasteaeda, kaheksane tütar kooli.

Mida õpetaja palub?

Hommikuti palvetab Toomet nendesamade asjade eest, mille eest palvetatakse pühapäeviti kirikupalves: jumalasõna kuulutamise pärast kodumaal ja maailmas, riigi- ja kirikujuhtide ning vaimulike eest, kannatajate ja haigete, elu õndsas lõppemise pärast jne.

„Ma ei ole ial oelnud kirikupalves, et Issand, Sa näed ja Sa ei mürista!“ tunnistas Toomet, kes ise peab ennast pisut nohiklikuks ja flegmaatiliseks inimeseks, aga kel on väga selged ja kindlad seisukohad.

Näiteks ei poolda ta naiste ordineerimist kirikuõpetajaks ega ka homoseksuaalide õnnistamist kirikus.

Toomet ei pea ennast radikaaliks. Küll aga peab ta radikaalseks Pühakirja sellist mõistmist, mis lubab naiste ordineerimist.

Päevakorral on ka kiriku suhtumine homoseksuaalsusse — peapiiskopki on kutsunud kogudusi ja usklikke üles selles oma seisukohta ütlema.

Toomet soovib enne suhtumise kujundamist mõelda, milleks on meid kristlastena kutsutud. Mis on meie usu alus? Naiste ordineerimist või homoseksuaalsete kirikus õnnistamist peab Toomet tagajärjeks. Kus on aga selle vilja juured, kust see alguse sai?

Toometi veendumuse kohaselt on juured Jumala ilmutuse tagasilükkamises. Ilmutus on asendatud inimliku käsitlusega, inimmoistus on astunud Jumala asemele.

„Edasine on juba loogiline tagajärg,“ nentis Toomet.

Ta usub, et kui oleme Jumala kirik, siis on Jumalal meelevald pöörata see õigele teele. „Kõige kurvem on, kui Jumal laseb kirikul hukka minna,“ ütles Toomet. „Kui aga kirik Jumalale selja pöörab, peab ta lõpuks ka tagajärge kandma.“

Lehte Ilves

Diakooniatöö saab tuge

12. novembril kogunes Haapsallu paarkümmend inimest, et arutada koguduste ja kohalike omavalitsuste koostöö üle. Ümarlaud oli osa regionaalministri haldusalas asutatud Kodanikuühiskonna Sihtkapitali finantseeritavast diakooniavõrgustiku arendamise projektist. Projekti juhib EELK usuteaduse instituut.

Projekti eesmärk on parandada kiriklike asutuste, organisatsioonide ja koguduste võimekust teenuste väljakujundamisel ning osutamisel, arendada koostööd teiste koguduste ja mittetulundusühenduste, avaliku ja äri-sektoriga.

Selleks määratakse kind-

laks EELK diakoonia valdkonna tegevus, partnerlussuhted, teenused ja ressursid ning analüüsitakse. Sõnastatakse diakoonia teenuste arendamise vajadus. Projekti üks sihte on moodustada kompetentsikeskus ja koostöövõrgustik. Sellega tegelevad algatusrühma moodustanud vaimulikud, kaasatud asjatundjad ja kirikuvalitsus. Valmib kiriku arengukava ja kohalike vajadustega haakuv diakooniastrateegia, abistatakse koolituse, nõustamise ja juhendamise kaudu selles valdkonnas tegutsevaid kogudusi ja vabatahtlusi.

EELK diakooniatallitus

Kaplan Arvo Orav on missioonil Afganistanis

Kaplan, kapten Arvo Orav asus pooleks aastaks missioonile Afganistanis.

Arvo Orav alustas oma vaimuliku teenimist Lääne praostkonnas. Nüüdseks on ta kaitseväge kaplanina teeninud Rahuvalvemissiooni Keskuses.

Lisaks väeosa vaimulikule teenimisele on tema ülesanne ka viia sõduriperedesse kurvad sõnumid ja pidada ühendust perega, kes on üle elanud pereliikme haavataasaamise või surma lahinguväljal.

Leevi Reinaru

Kapten Arvo Orav Afganistanis.

Saksa külalised Läänemaal

Saksamaa Kurhessen-Waldecki maakiriku (EKKW) kõrgel tasemel delegatsioon külastas 24. aprillil Läänemaad. Delegatsiooni juhtis EKKW sinodi president proua Ute Heinemann, kes on selles ametis 1992. aastast. Samuti osalesid partnersuhete osakonna juhataja õp Eberhard Will, EKKW ning sama osakonna kaastöölised õp Bernd Müller ja õp Michael Schümers-Paas.

Külalised kohtusid Lääne maavanema Neeme Suure ja Lääne praosti Tiit Salumäega. Ringsõidul praostkonnas külastati Haapsalu, Noarootsi ja Lääne-Nigula kogudusi. Noarootsi vallavanem Ülo Kalm tutvustas külalistele Rooslepa taastatud kabelit. Abipraost Leevi Reinaru andis ülevaate Lääne-Nigula koguduses tehtavast tööst.

Suhete tekkimisele EKKW ja EELK vahel pani aluse Balti-Saksa pastor ja kirikunõunik Burchard Lieberg

juba paarkümmend aastat tagasi. Praegune koostöö käib 2001 sõlmitud kokkuleppe alusel nii üldkiriku kui ka praostkonna tasandil. Praostkonniti on EELK suhted EKKW kirikuga järgmised: Ida-Harju praostkond — Kirchhaini kirikuringkond; Lääne praostkond — Schmalkaldeni kirikuringkond, Pärnu praostkond — Wolfhageni kirikuringkond ja Valga praostkond — Eschwege kirikuringkond.

Lääne praostkonnal on tihe koostöö Schmalkaldeniga. Sealne kirikuringkond on toetanud mitut siinset ettevõtet. Mõne aasta eest töötas Haapsalus aasta aega õpetaja ja kirikumuusik Michael Heckmann. Lääne praostkonna esindajad on järjepidevalt külastanud Saksa partnereid ja koguduste koorid on esinenud mitmes sealses kirikus.

Tiit Salumäe

Piibel aitas maarahval eestlaseks saada

Piibli eestikeelseks saamise lugu on meie kultuurirahvaks saamise lugu, on osa meie ajaloost.

Eesti rahvuslik liikumine algas 19. sajandi algul. Sellele pani aluse vennastekoguduse liikumine. Aktiivne innukas tegutsemine koguduses andis eesti talumehele hea kooli. Samal ajal hakati looma kohalikke piibliseltsi ja seal osalesid aktiivselt needsamad vennastekoguduse vennad.

Briti ja Välismaa Piibliselts (BVPS) asutati 1804 Londonis. Juba mõne aasta pärast oli Eesti- ja Liivimaal kontakt loodud seltsiga.

1813 asutati St. Peterburgi Piibliselts, mis nimetati järgmisel aastal ümber Vene Piibliseltsiks, kes laiendas oma tegevust ka Baltimaadele.

1813. aasta suvel külastas Eestit BVPS-i esindaja John Paterson, kes oli aidanud luua rahvuslikke piibliseltsi nii Soomes, Rootsis kui ka Venemaal.

Ametlikult asutati St. Peterburgi Piibliseltsi haruseltsid 10. juunil 1813 Tartus ja sama aasta 1. juulil Tallinnas.

Järgmistel aastatel töö laienes ja tekitas elavat huvi Jumala Sõna vastu. Koguti vabatahtlikke annetusi Pühakirja trükkimiseks.

Piibliseltsi töö jätkus takistuste ja piirangute kiuste 1940. aastani, mil nõukogude võim sulges piibliseltsi.

Eesti Piibliselts (EPS) taastati detsembris 1991. Praegu hoolitseb selts koostöös koguduste ja kõigi kristlastega selle eest, et igaüks Eestis võiks lugeda Jumala Sõna oma emakeeles.

1995. aastast on selts ühinenud Piibliseltside liige üheskoos rohkem kui 140 maa piibliseltsidega, et tõlkida, trükkida, levitada ja tutvustada Jumala Sõna.

Eesti Piibliselts tähistab

tänavu 270 aasta möödumist esimese eestikeelse Piibli trükis ilmumisest. Mullu tähistasime 1968. aasta Piibli ilmumise 40. aastapäeva.

Need mõlemad daatumid tähistavad emakeelse Piibli ajaloo järjepidevust.

Nõukogude okupatsiooni ajal sõltusime Piiblist, mida õnnestus salakaubana Eestisse tuua. 1991. aastast, mil taastati piibliselts, on emakeelse piiblitöö vastutus taas kodumaal. See aga tähendab jätkuvat koostööd.

Eesti Piibliselts koostöös Eesti Evangeelse Alliansi ja EELK Misjonikeskusega alustas aastal 2005 ühisprojekti „Hõimurahvaste aeg”. Selle eesmärk on toetada meie keelesugulaste piiblitõlkimist, rahvuslike töötajate koolitamist ja koguduste arendamist.

Traditsioonilise hõimunädala ajal oli tänavu 18. oktoobril esimest korda hõimurahvaste palvapäev Eesti kõikides kirikutes. Palvapäeva korraldasid Eesti Kirikute Nõukogu, Eesti Evangeelne Allianss ja Eesti Piibliselts.

Ligi kolm sajandit emakeelset Jumala Sõna on aidanud maarahval saada eestlaseks ja jääda eestlaseks. Eestlastel on vastutus ka oma hõimurahvaste eest.

Eesti Piibliselts julgustab seda vastutust kandma ja jätkama tööd, et kõigil meie hõimurahvastel oleks emakeelse Jumala Sõna.

Eesti Piibliselts kutsub üles toetama, et nüüdisaegses eesti keeles ilmuks Piibli uus tõlge. Praegu vastutame meie, et järgmistel sugupõlvadel võiks lugeda Jumala Sõna emakeeles.

Jaan Bärenson

Eesti Piibliseltsi peasekretär

Toomas Paul: Mõnel ajal on kerge

Millised mälestused on teil Ridala ajast? Milliseid värvi-kaid inimesi ja seiku sellest ajast mäletate?

Töötasin Lääne praostkonnas aastail 1960–1968. Algul ainult Ridalas, pärast aseõpetajaks ordineerimist 1961 toomalaupäeval lisaks Martna ja paar aastat hiljem ka Lihula hooldajaõpetajana. See oli aeg, mil hakkas nõukogude võim kirikut administratiivsete vahenditega kägistama. Hoonetemaksu ja kindlustusmaksu äkiline 10–15kordne tõstmine lõi kogudustel hinge kinni, ja Hanila kogudus andis alla. Haapsalu rajoonis võeti partei direktiive väga tõsiselt. Mul on meeles, kui 1963. aastal tuli Haapsalu Rajooni TSN Täitevkomitee sekretär sm Lembit Kask mu juurde koju ja andis lugeda trükimasinal paljundatud venekeelsed paberid, mida tulevat täitma hakata. Näiteks keelati laste ristimine kodus. Kui olin paberid läbi lugenud, küsisin ka endale. Ei, seda ei saa, korraldused tuleb meelde jätta ja täita. Hea küll. Aga ta süda ei jäänud rahule ja ta küsis, kas ma ikka sain aru, et annetusi ei tohi mujal vastu võtta kui kirikuhoones, seega ei tohi keegi raha koguduse heaks anda kantseleis. Kinnitasin, et sain küll aru, aga see mind ei hirmuta — kirikusse on meilt vaid 700 meetrit, võtan võtme ning lähen liikmeannetuse toojaga kirikusse. Tema, et ei tohi! Mina: aga kus see kirjas on? Ei mina lase kedagi rahaga tagasi, kui mul on seaduse järgi õigus kirikus annetust vastu võtta! Jäime eri meelt, kumbki ei andnud alla.

Sm Kask nõokis kirikut igat moodi. Näiteks surnuaiapühade luba tuli nädala keskel järgmiseks pühapäevaks ja kõigile kogudustele samaks päevaks. Mis mul muud üle jäi, võtsin jalgratta, hiljem istusin Martna koguduselt kingiks saadud mootorrattale ning sõitsin läbi kõik

kihelkonna külad, riputasin bussipeatustesse ja muudesse kogunemiskohtadesse üles plakatid: „Haapsalu Rajooni TSN Täitevkomitee loal (nr, kuupäev) toimub tuleval pühapäeval kell ... kiriklik surnuaiapüha jumalateenistus.” Algul kartsin, et välireklaami tegemise pärast tõuseb pahandus, aga ei midagi — ju siis ei olnud pealekaebajaid.

Selliseid lugusid võiksin rääkida lõputult. Eks kogu nõukogude elu olnud anekdoot. Näiteks tuli jõulupuu küünlad valmis osta suvel, sest sügisel kadusid nad letilt ja tulid uuesti välja 27. detsembril.

Vaimuliku tegevus oli laveerimine ja piiride kompamine. Valetamine ja vingerdamine. Olgu taevas armuline tolle aja kirikuõpetajaile!

Aga on ka hoopis teistsuguseid mälestusi. Näiteks andis üks metsavaht oma maja ümbritsevast hekest igaks jõuluks igavesti uhke kuuse Ridala kirikusse, tõi kuuse ise ka kohapeale. Koguduse liige ta ei olnud, aga kuuse kinkimine oli asi, mida sai tema teha tagakiusatud kiriku heaks, ja seda ta tegi. Selliseid salajasi abilisi oli ja nende tõttu suutis kirik vastu panna. Tasugu taevast neile tagasihoidlikele heategijatele, kelle nimesid keegi siin ilmas ei tea ega meenuta!

Eestlased on uskmatu rahvas, aga miks huvitavad neid usuasjad sedavõrd, et iga usuteemaline artikkel leiab netis kirglikku kommenteerimist?

Oleneb, kuidas vaadata ja mida „uskmatuseks” pidada. Mu meelest ei ole eestlased uskmatu rahvas, vaid vastupidi, väga-väga religioosne rahvas. Kõige vaadatavam tõsielusaade on nõidade võistlus „Selgeltnägijate tuleproov”, mida jälgib veerand miljonit eestlast iga neljapäeva õhtul.

EMORi 1992. aastal korraldatud küsitlus näitas: 30% Eesti elanikke uskus paranähtustesse ja ligi 5% väitis neid ka ise kogenud olevat. Kätega ravimise võimalikkusse uskus 58%, astroloogiasse 50%, maaväliste olendite külaskäike 46%, selgeltnägemisse 38% ning telepaatiasse ja reinkarnatsiooni 22%.

Soome Akadeemia ja EMORi 1998. aasta küsitluse järgi uskus astroloogiasse 45% ja reinkarnatsiooni 27% Eesti elanikke; eesti naistest uskus horoskoopis 53%. Kõige usinam paranormaalsete nähtustest austaja on 25–34aastane kõrgharidusega eestlanna.

2005. aasta Eurobaromeetri uuringu kohaselt usub vaid 16% eestimaalasi Jumala olemasolu, mis on madalaim näitaja Euroopas (Euroopas keskmiselt 52%). Tervelt 54% eestimaalasi aga usub „mingisuguse vaimu või elujõu” olemasolu, mis on kõrgeim näitaja Euroopas (üldiselt 27%).

Need kahe viimase aastakümne arvud näitavad, et nõukogude võim oli edukas kiriku kui organisatsiooni lammutamisel ja ristiusu väljajuurimisel. Rahvausu vastu ta ei võidelnud ja nii see õilmitseb. Eesti „ateist” on vaktsineeritud ja immuunne traditsioonilise kristluse suhtes. Ta on antiklerikaal, kes kardab kirikut ja Kristust nagu kuradi, aga on aldis uskuma aurasid ja avataarasid, ingleid ja indigolapsi.

Just eestlaste suur usklikkus tingib ägedat reaktsiooni pisimalegi kristluse elumärgile. Toomas Haug on seda oktoobri Loomingus väga ilusasti kirjeldanud oma essee „Mein Kampf Eesti moodi”: „Ristofoobide puhul on üsna ilmne, et nende jaoks tõuseb päike alati Paala lahingule järgnenud kurva päeva hommikul. Mõistagi on nad tublide rahvuslastena ränga kaotuse üle nõrkinud ja valmis kohe ristirüütlitele uuesti kallale kargama. See on väga tähelepanuväärne ajanihe tänapäeva inimese teadvuses ja selles väljendub kahtlemata eesti rahvuslik omapära — säilitada ligi 800 aastat värsket viha, mitte

lasta meeleolul langeda, mitte unustada ussisõnu ja kohe esimesel võimalusel rünnata kõige suuremat risti. See juba on midagi. Respekt, ütleksid vanad eestlased. Seda eestipärast nähtust nüansseerib huvitavalt Asko Künnapi ja Andrus Kivirähki intervjuu Eesti Päevalehes, kus nad tutvustavad Kivirähki romaani „Mees, kes teadis ussisõnu” järgi tehtud lauamängu. Intervjuus peegeldub kogu nähtus nagu maailm veepiis. Mõlemad Lembitu sõdalased tunnevad silmanähtavat rõõmu, et nüüd on vähemalt lauamängus võimalik maha põletada kirikuid ja kloostrid.”

Mis jõud toob Eesti rahva jõuluajal peaaegu in corpore kirikusse?

Harjumuse jõud. Magusad mälestused, nõukogude ajal keelatud jõulude nostalgiline meenutamine. „Tõelised” on jõulud ainult mälestustes. Lapse kogemused jäävad talle kogu eluks kõige kaunitateks ja määravad selle, mille kordumist loodetakse.

Just eestlaste suur usklikkus tingib ägedat reaktsiooni pisimalegi kristluse elumärgile.

em Jumalat leida kui teisel

29. oktoobril 70aastaseks saanud Toomas Paul alustas vaimulikku teenimist Ridala koguduses pärast oma isa Arvet Pauli surma.

Kui ma 1986. aastal Tallinna Jaani kirikusse tulin, peeti kirikus kolm jõuluõhtu teenistust, kirik oli puupüsti täis, kokku kulus 10 000 laululehte. Viimane, kell 20 algav teenistus oli peaaegu keskkoolinoorte päralt. Nad olid kole uhked, et julgevad tulla kirikusse, ja kambaga tulles ei olnud põhjust repressioone karta. Tartus lisandus Peetri kirikus peetud teenistusele võimalus minna leitnant Kuperjanovi hauale küünlaid süütama ja õrritada julgeolekumehi — vahel võeti mõni ka vahi alla ning visati ülikoolist välja. Igal juhul oli see põnev.

Aga ajad muutuvad. Jõulud on nüüd riigipühad, isegi jõululaupäev. Tänapäeval tuuakse koolid enne jõuluvaheaega kirikusse aktuskontserti tegema. Üksteise järel astuvad altari ette õpilaste kollektiivid ja esitavad oma laule. Teised kuulavad. Vahel palutakse ka pastoril öelda direktori kõnele lisaks vaimulik tervitus. Selgelt on näha,

et mingit põnevust ei ole, osa käib õues suitsu tegemas. Jõulujumalateenistustel näeb mõnevõrra tavalisest rohkem lapsi, aga noor rahvas ei tule. Milleks? Seda, mida seal loetakse või tehakse, näeb telekastki.

Meenutustel on üks ühisjoon — jõulud lisasid midagi argielus puuduvat. Näib, et jõuludel ja üldse pühadel ei ole meie elus õiget rolli seepärast, et elu on heaks läinud. Kunagi oli küünla valgus tõe poolest valgus, aga elektrilampide kõrval on ta leek kahvatu. Võib ju korraks muu valguse välja lülitada ning nautida võbelevat küünlavalgust, aga see on siis pigem hämaruse ihalemine. Mida sa ikka unistad jõululauast, kus tohib „oma käega ossi võtta”, kui liha võib süüa iga päev!

Enam ei ole vaja oodata. Lapsed ei pea ootama jõuluvana, vaid on juba mitu nädalat päkapiku jaoks aknale pandud susse tühjendanud. Kinkima peab ka jõuluõhtul, aga järjest raskemaks lä-

heb leida midagi mõistlikku, mis rõomustaks ja üllataks. Reklaam püüab aidata ja tekitada uusi vajadusi, aga see ei ole see. Võib muidugi pahandada jõulude kommertsialiseerumise üle. Aga ega seda aega, mil kõik oli defitsiit ja kaneelipakk ihaldusväärt kingitus, tasu tagasi tahta.

Optimistlikud kirikujuhid usuvad, et eesti rahvas on jõuluusku, et „jõulud ja jaanipäev on meie aasta teljeks”. Ei tea, kas jaanilaupäevane võiduparaad ja jaanituled on ikka kristliku sisuga. Kahtlen väga, kas see ei ole optiline silmapete, kui paistab, nagu tuleks jõulude ajal kirikusse kogu rahvas. 2009. aasta 1. märtsi seisuga oli Haapsalus 11 593 elanikku. Ma ei tea, võib-olla nemad käivad korralikult jõulukirikus. Ent pealinna 406 341 elanikust (1.11.2009 seisuga) teevad seda küll vaid mõned tuhanded. Kui nad kõik tuleksid, kuhu nad ära mahuksid?

Kas kristlus on hädaohus — arenenud maailm muutub üha usuleigemaks? Kas on võimalik midagi muuta?

Martin Luther hoiatas 1524. aastal Saksa vürste: „Aga seda peate te teadma, et Jumala sõna ja arm on nagu paduvihm, mis ei tule sinna tagasi, kust ta on üle läinud.” Ta tuletas meelde, et Pauluse päevil oli see Väike-Aasia kohal, XVI sajandiks ei olnud seal enam kristlasi alles jäänud. Önnistusevihm oli tol hetkel Saksamaa kohal, aga — see läheb üle.

Võib-olla on Euroopa armuaeg otsa saanud. Jeesus nuttis Jeruusalemma pärast: „Kui sina ometigi täna taipaksid, mis rahuks vaja! Ent nüüd on see sinu silmade eest peidul. Sest päevad tulevad sinu peale, mil su vaenlased teevad sinu ümber valli ja piiravad sind ja vaevavad sind igalt poolt ja lõhuvad su maani maha, ja su lapsed sinu sees, ega jäta kivi kivi peale, seepärast et sa ei ole taibanud oma soosingu aega” (Lk 19: 42–44).

See näib ebaõiglase, aga Piibli järgi ei ole kõik ajad ühesugused. Mõnel ajal on kergem Jumalat leida kui

teisel. „Et need, kellele rõõmusõnumit esmalt kuulutati, ei ole sinna sisse astunud oma sõnakuulmatuse pärast, siis Ta määrab jälle ühe päeva tänaseks päevaks, kui Ta nii pika aja pärast Taaveti kaudu ütleb, nõnda kui eespool osundatud: Täna, kui teie Tema häält kuulete, ärge minge põikpäiseks!” (Hb 4:6).

Kristlus on ainult näivalt egalitaarne (võrdsusele suunatud — toim), tegelikult on ta süngelt elitaarne. Mulje nivelleerimisest või vastuvõttingimuste kaotamisest tuleb sellest, et ristiusk ei tunnistanud kehtivaid jaotusi ning rekruteeris (värbas — toim) kõigist ühiskonnakihtidest neid, „kellel kõrvad on kuulda”. Eeldused Jeesuse kutse vastuvõtmiseks olid lihtsalt teistsugused kui edukuseks tolleaegses juudi või helleeni maailmas ning seetõttu võisid seni marginaalsed isikud osutada sobivaiks.

Usklikke inimesi selle sõna rangemas tähenduses — selliseid, kes taotlevad tingimatut Jumalat tema enda pärast — ei ole ühelgi ajal olnud palju. Jeesus ütleb Tooma evangeeliumis: „Ma valin teid, ühe tuhandest ning kaks kümnest tuhandest” (TE 23). See muidugi ei tähenda, et teised oleksid täiesti kõrvale jäetud. Nende puhul: „Kes iganes annab teile juua kas või karikatäie vett selle nime peale, et te olete Kristuse omad, tõesti, ma ütlen teile: ei ta jää oma palgast ilma!” (Mk 9:41). Aga nii see on, nagu Paulus ütleb: „usk ei ole igamehe asi” (2Ts 3:3).

Ühelgi viisil ei ole õnnestunud ristiusku välja juurida, mingi promill jääb ikka alles. Jeesus ei loodagi leida masse, kui ta esitab küsimuse: „Kui Inimese Poeg tuleb, kas ta maa pealt usku leiab?” (Lk 18,8). Usk on äärmiselt individuaalne fenomen. Seega on ainus küsimus, millel selle külje pealt on mõtet: kas ta tulles leiab seda *minul*?

Lehte Ilves

Haapsalu Püha Johannese kogudus

Koguduse õpetaja praost Tiit Salumäe; abilisid õpetaja Kristel Engman, õpetaja Kari Tynkkynen, Teno Ilves ja Eleri Illik. Juhatuses esimees Madis Kütt.
Kooli 6, pk 51, 90501 Haapsalu. Tel 473 7166; 473 7167; 528 0635. E-post haapsalu@eelk.ee
SEB 10602003965006; Swedbank 1120274032. Kantselei avatud E–K, R kl 9–15.
Jumalateenistus armulauaga ehk missa pühapäeval kl 11 toomkirikus.

Haapsalu kogudus 2009

26. jaanuar – 1. veebruar. Koguduse täiskogu valis nõukogu.

15. veebruar. Koguduse nõukogu koosolek, juhtorganite valimine.

24. veebruar. Eesti Vabariigi 91. aastapäeva kontsertpalvus toomkirikus ja koosolek Vabadussõja samba juures Haapsalus.

28. veebruar. Misjonikoor kandis Haapsalus ette gospelkantaadi „Teelised“.

30. aprill. Schmalkaldeni sõpruspraostkonna esindajad abipraost Schulte ja pastor Glöckner Haapsalus. Kohtumine linnapea Ingrid Daniloviga.

10. mai. Emadepäeva tähistamine. Tordikonkurss. HWG emadepäeva üritus toomkirikus.

22.–24. mai. Loviisa koguduse koor külas Haapsalus. Tähistati Haapsalu 730. sünnipäeva. Kanti ette Sirje Kaasiku *Missa brevis*.

4. juuni. Eesti lipu päev. Toomkirikus andis kontserdi ansambel Heinavanker.

5. juuni. Eesti lipu 125. aastapäeva pidustustel Otepääl osalesid Sirje Kaasik, Lia ja Tiit Salumäe. President kinkis kõikidele laulupeole minevatele kollektiividele Eesti lipu.

7. juuni. Leeripüha jumalateenistus Haapsalu toomkirikus.

11.–15. juuni. Praost Tiit Salumäe külastas Põhja–Elbe kirikut ja osales misjonipäevadel Breklumis.

17.–21. juuni. Külas oli Rendsburgi koguduste laulukoor ja delegatsioon eesotsas pastor Haegeriga.

20. juuni. Nelja tuule ristirännaku üritused Haapsalus.

21. juuni. Haapsalu 730. Pidulik jumalateenistus, jutlustas pastor Hans–Joachim Haeger. Jumalateenistusel osalesid Haapsalu ja Rendsburgi linna esindajad. Õhtupoolikul olid avalikud pidustused piiskopilinnuses.

25.–29. juuni. Praost Tiit Salumäe osales Soome Rootsikeelse Misjoniorganisatsiooni (SLEF) misjonipidustustel Kronobys ja külastas sõpruskogudusi Korsnäs, kus tähistati sõprusühete 20. aastapäeva ja Nakkila koguduse leeripüha.

4.–5. juuli. Haapsalu koguduse segakoor ja toomkoor osalesid üleriigilisel laulu- ja tantsupeol Tallinnas.

Kogudus sai uue nõukogu ja juhatuse

Koguduse vastvalitud nõukogu kogunes oma esimesele koosolekule 15. veebruaril.

Nõukogu kinnitas mulluse majandusaasta aruande ja võttis vastu selle aasta eelarve tuluga 783 500 ja kuluga 811 200 krooni.

Valiti uus juhatus

Nõukogu kinnitas juhatuse 8-liikmelisena, nagu oli ka varem. Juhatuses esimeheks sai ühel häälel Madis Kütt, kes on seda tööd teinud juba 17 aastat ja oma tööga väga hästi hakkama saanud.

Aseesimeesteks valiti Tõnis Padu ja Raul Tammet. Liikmeiks valiti Lehte Ilves, Kädi

Jõgi, Heinar Kaasik, Ingrid Laasi ja Sulev Saareväli.

Õpetaja Tiit Salumäe kuulub juhatusse ameti poolest.

Revisjonikomisjon

Revisjonikomisjoni kuuluvad Ülo Birnbaum, Jaanus Rankla ja Endel Jets.

Sinodi saadikud

Sinodi saadikud on nõukogu soovil Lia Salumäe ja Lehte Ilves, asemikud Anneli Ammas ja Mai–Ellen Koop.

Lehte Ilves

Tänu annetuste eest

Täname koguduse liikmeid, kes on oma liikmeannetuse teinud ja võtavad aktiivselt osa koguduse elust. Annetused on võimaldanud täita põhikirjalisi kohustusi.

Annetused on toetanud meie koguduse muusikaelu, laste- ja hoolekandetööd. Toetatud on üldkiriklikke korjandusi.

Koguduse täiskogu liige on konfirmeeritud ja koguduse liikmenimekirja kantud isik, kes on aasta jooksul teinud nimelise annetuse ja käinud armulaul.

Igaüks andku oma jõu ja soovi kohaselt.

Tasuda saab kantseleis või koguduse kontole:

- SEB 10602003965006
- Swedbank 1120274032.

Pangakontole tasudes märkige maksja nimi, makse nimetus ja millise aja eest tasutakse. Soovitame liikmemaksu tasumise hõlbustamiseks teha püsikorraldus.

Tulumaksuseaduse kohaselt võib maksumaksja tuludeklaratsiooni koostades arvata oma maksustatavast tulust maha kuni 5% kiri-

kule jt mittetulundusühingutele nimeliselt tehtud annetustelt. Et koguduse liikmed saaksid annetustelt tulumaksu tagasi, edastab kogudus 1. veebruariks andmed Maksu- ja Tolliametile. Kogudus saab edastada andmed vaid nende liikmete kohta, kelle isikukoodi me teame. Kui soovite, et info teie liikmeannetuse kohta läheks koguduselt otse Maksu- ja Tolliametile, palun teatage oma isikukood koguduse kantseleile.

Koguduse väljasõit Hiiumaale 20. augustil. Teejuhiks oli Tõnis Padu ja saatjaks Hiiumaa koguduste õpetaja Kristjan Simson (esiplaanil paremal).

Jaani kirik augustis.

Jaani kiriku fassaad saab korda suveks

Jaani kiriku fassaadi korrastamisest on kaks kolmandikku tehtud, viimane osa lükkub uude aastasse, sest külm aeg tuli peale. Kiriku välisaknad ja kaks välisust on restaureeritud ja ees. Välisseinad on krohvitud ja alustatud torni värvimist. Rohkem tänavu ei jõua, sest lubivärv eeldab sooja ja kuiva ilma.

Korda tehti Jaani kiriku õu. Kiriku ümber on kooritud pinnast, taastatud on kiriku sokliosa. Enne polnud kirikul sajueve дренаazi, aga et hoone sai sel aastal ka vihmaveetorud, on vaja nüüd korrada majast eemale juhtida suur hulk vett. Selleks tehtigi väike sajuveesüsteem.

Oktoobri alguses sai valmis Jaani kiriku tuulelipu koopia. Lipp pandi katusele korstna kõrvale vanasse lipuvardasse. Vana auklikuks kulunud lipp on Eestis üks vanemaid, pärit 17. sajandist.

Jaani kiriku korrastamine algas projekteerimisega mullu veebruaris, töö algas novembris. Välisfassaadi korrastamiseks kavandatud 1,3 miljonist

kroonist on kulutatud 0,9 miljonit. Vaja on lõpetada värvimine ja restaureerida sisemised aknad. Järge ootab sisereмонт.

Koguduse ja Haapsalu linn võivad Jaani kiriku fassaadi korrastamise eest tänulikud olla paljudele abistajale, aga ennekõike selle projekti algatajale ja suurele rahastajale, koguduse juhatuse liikmele Sulev Saareväljale, kes on teinud Jaani kiriku remondi heaks suure annetuse. Kultuuriministeerium on finantseerinud töid 600 000 krooni ulatuses. AS Sadolin on annetanud värvi Epp Maria Kokamäe toetusprojekti kaudu. Märkimisväärne on ka Parila Klaasi ja selle juhi, Haapsalu toomkooi laulja Eduard Vaino osa. Parila Klaasile oli akende ja uste restaureerimine kahjumi piiril töö, kuid töö oli sellele vaatamata väga korralik, kiitis Kütt.

Fassaaditöö lõpetamiseks on vaja veel 400 000 krooni ja kõik annetused on teretulnud.

Lehte Ilves

5.–16. juuli. Praost Tiit Salumäe külastas eesti kogudusi Siberis.

8.–12. juuli. XVI Haapsalu vanamuusika festival. Kunstiline juht Toomas Siitan. Avakontserdil olid ettekandel Heinrich Schütz'i motetid kogumikust „Geistliche Chormusik“ (1648), Giacomo Carissimi Oratorium „Jephthe“. Teise päeva teema oli Händeli jälgedes. Orelimuusikat Händelilt ja tema kaasaegsetelt esitas oreil Markku Mäkinen Soomest. Reedel esitas ansambel Heinavanker vaimulikke laule kambritest ja katedraalist. Laupäeval kanti ette muusikat Karl V õukonnast. Lõppkontserdil oli Georg Friedrich Händeli 250. surma-aastapäevale mõeldes ettekandel oratorium „Jephtha“ (1751).

23. ja 25. juuli. Rahvusvahelise keelpillimuusika festivali kontserdid toomkirikus.

1. august. Haapsalu koguduse pühapäevakooli 20. aastapäeva tähistamine Koopa talus.

1.–15. august. Haapsalu kogudust teenis külalisena õpetaja Pille Talvar-Heckmann. Eesti–Saksa ühisansambel Lingua Animata Michael Heckmanni juhatusel andis kaks kontserti.

20. august. Koguduse ekskursioon Hiiumaale.

6. september. Haapsalu kogudust külastas Soome kristlike ärimeeste delegatsioon eesotsas Mikko Lännpääga.

13. september. Kirikukontserdi andis Filharmonia kammerkoor.

18. oktoober. Kohaliku omavalitsuse valimised. Haapsalu linnavolikogusse valiti nõukogu liige Andres Ammas.

8. november. Isadepäeva tähistamine toomkirikus.

29. november. Advendikontsert. TTÜ Tallinna kolledži kammerkoor Aktivia. Advendiküünla süütamine piiskopilinnuse konvendihoone õuel.

3. detsember. Kirikukontsert „Mu süda, ärka üles“. Pühendatud Cyrillus Kreegi 120. sünniaastapäevale. Esineb kammerkoor Head Ööd, Vend.

5. detsember. Heategevuskontsert Jõulupäike. Eesti Filharmonia kammerkoori solistid.

Kirikukontsert. Eesti piirivalve orkester, Tallinna ülikooli meeskoor ja Haapsalu meeskoor.

13. detsember. Advendikontsert. Haapsalu muusikakooli kammerorkester ja Läänemaa oratooriumikoor. Sirje Kaasiku uudisteos „Laulud Loojale“.

19. detsember. Kell 12–15 jõulukirik kutsub. Koguduse jõulupidu toomkirikus.

20. detsember. Kontsert. Laulustuudio DO–RE–MI ja Mikk Saar.

23. detsember. Arsise kellade ansambel.

26. detsember. Kontsertjumalateenistus. Vivaldi Gloria. Tallinna Püha Vaimu kiriku ühendkoor ja kammerorkester.

27. detsember. Johannesepäeva kontsertaktus, juubelisaasta Haapsalu 730 lõpetamine. Koguduse aumärgi kätteandmine.

EESTI KIRIK

on iga koguduseliikme leht

Tellimuse saab esitada: toimetuse tel 733 7790; e-post: ek@eek.ee; kiriku kantseleis; postkontoris; internetis: www.eestikirik.ee

Diakoonia annetumüük (Kooli 6) on avatud E, T, K, R kell 9.30–13.30. Väga soodsad riided ja jalanõud. Palju lasteriideid.

Toomkoor esines Saksamaal

Haapsalu toomkoor esines oktoobri lõpus Saksamaal, kus andis koos Eesti-Saksa vanamuusikaansambliga Lingua Animata kaks kontserti ja osales üksi palvusel Marburgi suures Elisabethi kirikus.

Lingua Animata — hingetatud keel — andis suvel kontserdi Haapsalus ja Lihulas, selgitas toomkoori dirigent Sirje Kaasik. Nüüd tehti vastukülaskäik Saksamaale.

Üks kontsert oli Veckerhagenis, kus teenivad Haapsalust pärit Pille Talvar-Heckmann ja tema abikaasa Michael Heckmann, kes teenis seitse aastat tagasi aasta aega Haapsalu kogudust.

Üks kontsert anti vendade Grimmide linna Marburgi lähedal. Kontserdid võeti hästi vastu, kirikud olid rahvast täis ja esinejaid tänati püsti seistes. Elisabethi kirikus lauldi ka kaht Sirje Kaasiku laulu.

Lehte Ilves

Haapsalu koguduse infokiri

Haapsalu koguduse igakuist infokirja on võimalik saada e-postiga. Selleks teatage oma e-postiaadress koguduse kantseleisse haapsalu@eelk.ee pealkirjaga: soovin koguduse infokirja.

Infokirjas on juhtkiri, sündmuste kalender ja teated, artikleid koguduse tegevusest, sünnipäevaõnnitlused jm. Sama teave on seinalehena ka toomkirikus, Jaanimajas ja kantseleis.

Oma andmete täpsustamiseks palume ühendust võtta koguduse kantseleiga.

Lydia Kalda

1. augustil said Koopa talus kokku pühapäevakooli tegijad läbi 20 aasta.

Pagas kogu eluks

Tänavu möödus 20 aastat Haapsalu Püha Johannese koguduse pühapäevakooli asutamisest. Nende kahe muutusterohke kümnendi jooksul on koguduse lastetöös osalenud tuhandeid lapsi ja rohkem kui 40 õpetajat. Kaastöölise ja toetajate ring on olnud aga veelgi suurem.

1. augustil vaatasid kunagised ja praegused pühapäevakooli/lastekiriku õpetajad tänuga ajas tagasi ja olid ühel meelel, et aastakümnete pikkune töö lastega ei ole olnud asjatu, sest need emotsioonid, teadmised ja kogemused, mis lapsed on koguduse lastetöös osalemise kaudu saanud, saadavad neid kogu elu ning on turvalisust ja kindlust pakkuv pagas.

Püha Johannese koguduse lastetöö on käinud lastekiriku tundide, muusikatöö, eritüüpi ning laste- ja perejumalateenistuste kaudu.

13. septembril alustas lastekirik 21. hooaega, edaspidi kohtutakse iga kuu teisel pühapäeval kell 11 toomkirikus. Kiriku kõrval on tunnid ka Haapsalu sanatoorses internaatkoolis. Koguduses tegutseb Sirje Kaasiku juhtimisel lasteansambel, kuhu on uued laululapsed alati teretulnud.

Lapsed on oodatud jumalateenistusele ka

Pühapäevakooli õpilasest pühapäevakooli õpetajaks — ettekande tegi Aasa Ellerhein (95).

neil pühapäeval, mil lastekirikut ei ole. Jumalateenistuse ajaks on lastele valmis pandud lülid ja joonistusvahendid. Nii nagu perekond koosneb eri põlvkondadest, peaks iga ees kristlasi olema ka jumalateenistusel.

135 aastat tagasi oli Lihulas esimene teadaolev lastejumalateenistus Eestis. See on kinnitus, et lastel on alati olnud kirikus eriline koht.

Kristel Engman

Nelja tuule ristirännak lõppes Haapsalus

Eesti neljast paigast teekonda alustanud palverändurid tulid kokku Haapsallu, et osa saada linna juubelipidustustest.

Nelja tuule ristirännaku palverändurid alustasid teekonda Haapsalu poole 15. juunil. Nad sõitsid autodega, korraldades oma teekonnal kogudustes üritusi.

Narvast asus Haapsalu poole teele venekeelne rühm, mille põhiosa moodustasid Ingeri luterliku kiriku misjonikur-

suse õpilased Venemaalt.

Tallinnast tulijad olid noortetöö tegijad, nemad korraldavad oma teekonnal noorteüritusi. Tartlaste rännaku peatustes olid palvused, osadusõhtud ja lasteprogrammid.

Saare- ja Hiiumaal reisiv rühm külastas hooldekodusid ja tegi heakorratööd. Väike soomekeelne rühm pidas Haapsalu spaades soome turistidele jaanipäevalpalvusi.

Reedel, 19. juunil jõudsid

kõik rändurid Taebla gümnaasiumisse, kus tehti õpitube, vaadati väikest draamaetendust ja kuulati Cruxi kontserti.

Laupäeval teenisid rändurid linnarahvast ja juubelikülalisi. Linnuse mänguväljakul oli lasteprogramm ja ristimiskabelis igal täistunnil kristluse ning elu põhiküsimusi käsitlevad veerandtunnised loengud, igal pooltunnil aga vaimulikud veerandid eri keeltes.

Kiriku käärkambris sai vestelda hingehoidjaga. Mitmes paigas olid veejagamiskohad ehk omapärased I-punktid, kus sai tasuta juua ja teavet ürituste kohta. Päeva lõpetas kontsert, kus esinesid koorid Saksamaalt ja Haapsalust. Esimene ristirännak oli mullu, siis oli lõpp-punkt Paide. Ristirännaku korraldasid EELK Misjonikeskus, Haapsalu kogudus ja Agape Eesti.

Lehet Ilves

Kojaehitaja palve

*Sinu perekond vajab kodu,
kus elu toob rõõmu ja vaikust,
Sinu õnnistuse all et
saaks kasvada rahu ja lootus.*

*Sinu perekond vajab kodu,
paika turvalist,
kui meel on must,
et haavadest räsitud hinges
leida andestust.*

*Jumal, me Isa, kuule,
Sind palume: raja kodule
tugev alus kaljule.
Loo püha paik armastusele.
Liida ühte,
anna õnnistust usaldusele.*

Need laulujupi sõnad ja viis mõtetes helisemas, sõitsime tänavu Ristija Johannese sündimispüha eel üle sinetava mere Osmussaare poole. Ees ootas tegus päev aastakümneid varemeis seisnud kabeli juures, millele on viimastel aastatel hakanud paistma uus lootusekiir.

Osmussaare Jeesuse kabel, Noarootsi abikirik, ehitati 1765 ja pühitseti sisse 3. septembril 1766. Paekivist pühakoda ehitati puidust ka-

Kabeliaia ladumine nõuab omajagu head keskendumis- ja mõttetööd.

beli kohale, mida mainitakse esimest korda 1624, kuid mida võidi ehitada juba 16. sajandil.

Saarel elasid rannarootslased, kes olid sunnitud lahkuma 1940. aastal, mil võeti Osmussaar nn baaside lepingu alusel Nõukogude Venemaa Balti laevastiku valdusse. Nagu paljude teiste pühakodade saatusega tol ajal, nõnda kasutati ka Osmussaare kabelit laske-

moonalaona ja kabel sai tugevasti kannatada. Kabeli pikihoone ja koori seinad lammutati, kive kasutati sõjaväele vajalike rajatiste ehitusel. Samal eesmärgil lammutati ka kabeliaia kivimüür.

Lea Täheväli Strohile, kes on hoonete renoveerimise asjatundja ja on pidanud sel teemal loenguid Eesti maaülikoolis, on Osmussaar südamelehedane paik. Võib öelda,

et lagunenenud kabeli juures on viimastel aastatel paljusküsimus ja Osmussaare Sõprade Seltsi algatusel nii mõndagi korda tehtud. 2006 valmis Lea Täheväli Strohil kabeli konserveerimisprojekt, 2007 korraldati kabeliaia korras- tamise talgud. 2008 aga käis kolmes etapis kabelivareme konserveerimine.

Tänavu kogunesid taas mitmed eesti ja/või rootsi keelt kõnelevad entusiastid Dirhami sadamasse, et sõita saarele. Juunikuise sõidu eesmärk oli kabelivareme siseruum puhastada, kabeliaed üles laduda ja raiuda kabeli idaküljel olevat võsa. Töötajajast puudu ei olnud, kõik said töö kätte. Tööpäeva keskpaiku pidasime kabelis ühise tänapalve, laulsime mõned julgustavad laulud ning ehitamine võis jätkuda. Päeva lõpul, kui jõud hakkas raugema, tõdesime, et ilma Jumala abita ei suuda inimene midagi korda saata. Õnneks on meil, kellele toetuda ja kelle abiga pühakojale uut hingamist anda!

Saagu Osmussaare kabelist paik, kust rändajad võivad oma väsinud räsitud hingede- le leida kosutust ja julgustust!

Kaisa Kirikal

Häade sõpradega Dagöt avastamas

12.–14. maini oli Noarootsi koguduse kord võõrustada sõpru Esbo rootsikeelsest kogudusest Soomes. Külaliste seas olid Esbo rootsikeelse koguduse peaõpetaja Roger Ronnberg ja õpetaja Kira Ertman, aga väisas Lääne- ja Hiiumaad ka ligi paarküm- mend koguduse aktiivset liiget.

Koos oldud aeg oli täis mitmesuguseid kohtumisi ja ettevõtmisi. Külalistele tutvustas valla elu Noarootsi vallavanem Ülo Kalm. Ühe päeva olime Hiiumaal, kus jäid kaunisse kevadpäeva kohalike pühakodade külastu- sed ja Kõpu tuletorn. Ühistel palvustel laulsime kirikulau- le, mille viisid ja osaliselt ka sõnad mõlema keele lauluraa- matutes kattuvad. Reispäeva lõppedes unistasime juba

Ühised ettevõtmised ühendavad.

uutest retkedest, ennekõike silmas pidades Osmussaart ja sealset kabelit. Eks Jumalal ole meie igaühe jaoks oma rada seatud, meie osaks jääb vaid Teda usaldada ning oma sammud Tema järele seada.

Küll Jumal juhib meid siis kindlalt!

Meie ühisest ajast jäid kõi- gile toredad mälestused ja siiras soov üheskoos tulevi- kuskii Eesti, ent miks mitte ka Soome ilu kogeda!

Uus nõukogu

Noarootsi kogudus valis veeb- ruari alguses kogudusele uue nõukogu. Nõukogu liikmeks valiti Tiiu Tulvik, Maie Arro, Inna Rosar, Aino Adman, Helgi Kliss, Janne Raba ja Elfriide Vanaus.

Koguduse juhatusse kuu- luvad Tiiu Tulvik (esimees), Maie Arro, Inna Rosar ja Kaisa Kirikal (koguduse õpe- taja).

Kaisa Kirikal

EESTIROOTSLASTE KIRIKUMUSEUM

Asub Rootsi–Mihkli kirikus

Tallinnas Rütli 9.

Näitus on avatud eelneval kokkuleppel tel 644 1938 (koguduse kantselei).

Hanila Pauluse kogudus

Õpetaja Lembit Tammsalu, juhatuses esimees Andrus Eilaste. E-post lembit.tammsalu@eelk.ee

Tööstuse 10–1, 90101 Virtsu, Läänemaa. Õpetaja tel 553 0045.

Jumalateenistus talvel 2. ja 4. pühapäeval Virtsu seltsimajas kl 13, suvel Hanila kirikus. Swedbank 1120081940

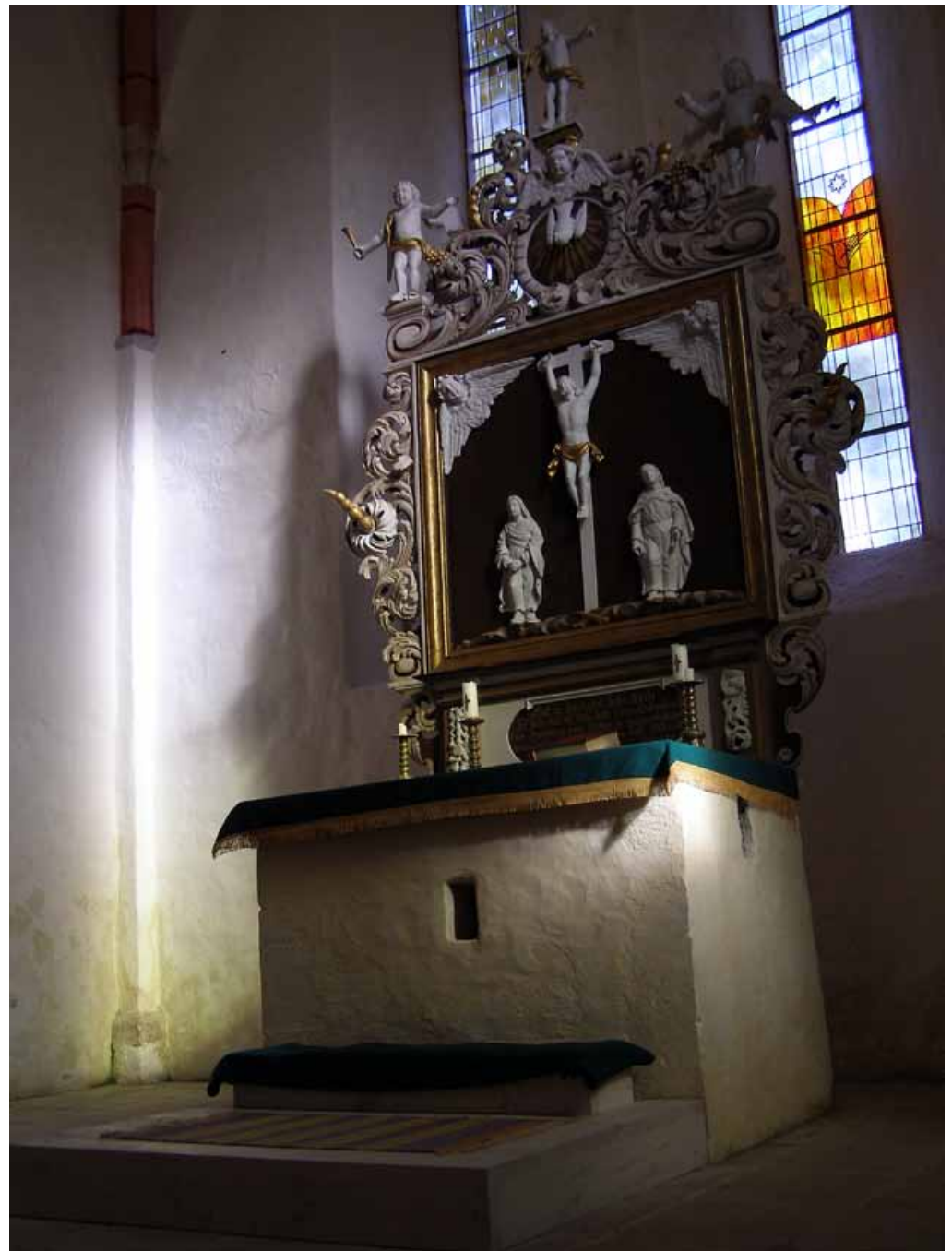
Hanila kirik sai tagasi kauni barokse altariseina

Hanila Pauluse kogudus on pärast kolme aastakümnet taas rõõmus oma kiriku suurepärase ehte, barokse altariseina üle. Eestis tavatu lahendusega altariseina ehk retaabli (nagu ka nikerdkujudega kantsli) tellis Virtsu mõisniku Erich Appelgreni lesk Christina Eleonora Drackenhelm 1709. aastal Riistalt pärit tisermeisterilt Dietrich Walterilt ja kinkis selle kodukirikule.

Seda heldet kingitust dokumenteerib saksakeelne kirje: *Gott Zu Ehren und dieser Kirche Zu Zirde: Hat der Wohl Sehl Herrn Commisarius Erich Appelgrens Frau Wittu die Hochwohlgebohrne Frau Christina Eleonora Drackenhelm dieser Altar und Cantzel vorfertigen und vor Ehret Anno 1709* (eesti keeles: Jumalale auks ja sellele kirikule ehteks laskis valmistada selle altari ja kantsli kõrgeaulise Commissarius Erich Appelgreni kõrgeauline leskproua Christina Eleonora Drackenhelm 1709. aastal).

Tänavu 300aastaseks saanud kingituse väärtust tõstab aeg, mil see telliti — teist nii suurejoonelist kunstitellimust Põhjasõja aastaist Eesti maakirikuis pole. Retaabli säilimine Hanila kirikut tabanud raskete aegade kiuste on Jumala ime. 1978. aastal, mil koguduseta pühakoda oli rüüstajate meelevaldas, päästis rühm restauraatoreid nii retaabli kui ka kantsli kujud ning enamiku dekoratiivseid nikerdusi. Need viidi Tallinna kunstimuuseumi. 2003. aastal nägin oma silmaga, millises appihüüdvast seisundis olid skulptuurid muuseumifondis.

Retaabli karkass (sh anetuskirjega predella ehk altariseina alumine osa) ja osa akantusdekoorigest püsis kirikus edasi veel poolteist aastakümnet, kuni konserveeriti 1997. Paigaldamisega kirikusse 16. juunil 2009 jõu-

dis kogu retaabli konserveerimine ennistuskosjas „Kanut“ õnnelikult lõpule.

Hanila retaabli on tavapärase altarimaali asemel Ristilöödu ja risti all seisvate Neitsi Maarja ning jünger

Johannese reljeefsed kujud. Kaks keerubit nende kohal seovad keskkappi erakordselt toreid nikerdatud akantuspealmikuga: keskmes Püha Vaim aupaistes, külgmistel voluutpostamentidel ingli-

tiibadega putod, kõige tipus Ülestõusnu, kelle käes olnud võidulippu enam kahjuks alles ei ole.

Sirje Simson
Kunstiteadlane

Vormsi Püha Olavi kogudus

Hooldajaõpetaja Tiit Salumäe, diakon Ants Rajando, juhatuse esimees Ene Rand.
Hullo küla, 91301 Vormsi, Läänemaa.
Tel 473 2157, 518 7957 (diakon). E-post vormsi@eelk.ee
SEB 1120171148. Jumalateenistus kuu 2. ja 4. pühapäeval kl 11.

Vormsi kiriku vara pikk kodutee

Kui 1944. aasta suvel sai selgeks, et tulemas on taas Nõukogude okupatsioon, otsustasid Vormsi rootslased lahkuda kodusaairelt ja põgeneda Rootsi. Osa Vormsi kiriku väärtuslikumaid esemeid pakiti kokku ja võeti kaasa.

Septembris 1944 vedas mootorlaev Juhan koos viimase põgenikeveoga Rootsi ka Vormsi kiriku vara. Nende hulgas olid Neitsi Maarja keskaegne puuskulptuur, barokne kantsel, 1514. aastal Tallinna meistri Hans Holtappeli valmistatud armulauakarikas, hõbedast korjanduskarp, kroonlühter, ristimisnõu, armulauakomplekt, kiriku kell, koguduse arhiiv jm.

Evakueerimisel läks sellel merereisil kaduma osa kantslist — küljetahvel Püha Peetrusega.

Pärast kohalejõudmist anti kiriku esemed üle riigiantikvaar Sigurd Curmanile ja Eestirootslaste Komiteele. 20. septembril 1944 anti need üle

Koos Rekola sõpradega Hullo lahel purjetamas.

Rootsi Ajaloomuuseumile.

1945 koostas tuntud kunstiajaloolane Armin Tuulsee eestirootslaste kirikuvarade nimekirja.

1973 viidi kirikuvarad üle Rootsi Ajaloomuuseumi. Neid hoiti salajas, et Nõukogude okupatsioonivõim ei saaks neid välja nõuda.

2005. aastal alustas Vormsi Kiriku Fond ettevalmistusi kiriku vara deponeerimiseks Eestis, sest Tallinna Rootsi Mihkli kogudus rajas

Euroopa Liidu toetusel muuseumi, kus olid tagatud väärtuslike esemete eksponeerimiseks vajalikud tingimused ja turvalisus.

2006. aasta oktoobris andsid eestirootslaste kultuuriühing Svenska Odlingens Vänner ja Vormsi Kiriku Fond koostöös Rootsi Ajaloomuuseumiga kõik Vormsi kirikust viidud varad deponeerimiseks eestirootslaste kirikumuseumisse Tallinnas, kus huvilistel on võimalik nendega tutvuda.

Vormsi kiriku varast, mis 1944. aastal saarele jäid, on säilinud väga vähe.

Tänu Läänemaa muuseumile on õnnestunud päästa 17. sajandi altari õlimaali (restoreeritud 2004), inglite peksupingis kujutatav puuskulptuur, puitornamendi detailid, pool vapikilpi ja kiriku vana lakipitsat ning 18. sajandist pärit päikesekell, mis asus algselt kiriku lõunakülje ukse ees.

Kõik see on nüüd samuti eksponeeritud eestirootslaste kirikumuseumis.

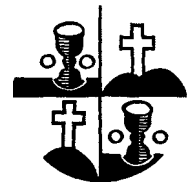
Lääne maavanem Neeme Suur algatas läbirääkimised kõigi sõja ja Nõukogude okupatsiooni ajal ära viidud EELK eestirootsi koguduste kirikuvarade tagastamiseks nende kodukogudustele. Toimunud on esimesed töökoosolekud ja protsess on läinud liikuma.

Nii on lootust, et Vormsi koguduse varad jõuavad tagasi kodukirikusse.

Ants Rajando
Diakon

Ridala Püha Maarja Magdaleena kogudus

Koguduse õpetaja Kari Tynkkynen, juhatuse esimees Leili Jõgisoo, 90411 Kolila, Ridala vald, Läänemaa, tel 472 4210, 5346 9041, faks 472 4211, e-post ridala@eelk.ee, kodulehekülg www.eelk.ee/ridala SEB 10022041364003. Jumalateenistus kuu 2. ja 4. pühapäeval kell 13

Ridala koguduse sündmusterohke aasta

2009. aastat jäävad meie koguduses meenutama nii suured kui ka väiksemad ettevõtmised.

Veebruaris oli koguduse täiskogu koosolek ja ühtlasi tähistasime õpetaja sünnipäeva.

Aprilli alguses pidasime Uuemõisa Haapsalu kutsehariduskeskuses Lääne praostkonna noorteüritust „Mida Sa veel ootad?“. See väike misjonifestival toimus neljandat korda ja ka meie kogudusel oli oma osa selle õnnestumisel — Ridala kogudusemajas olid gospelkontsert ja piiblitunnid, kus osalesid ka Ridala koguduse leerilapsed.

Aprillis oli meil suur

rõõm võõrustada oma sõpruskoguduse kauaseid liikmeid Margareta ja Ronny Stensvikit Rootsist.

23. mail peeti Ridala kogudusemajas Lääne praostkonna lastepäeva. Nii palju rõõmsaid ja kilkavaid lapsi pole kogudusemajas ammu nähtud. Kogudus on tänulik Ridala vallavalitsusele, kes toetas lastepäeva korraldamist.

24. mail oli koguduses suursündmus, sest üle pika aja oli meil suure osavõtuga konfirmatsioon. Sel aastal lõpetas leerikursuse korraga 11 noort!

13. juunil andis Ridala kirikus kontserdi ansambel „Heinavanker“. 14. juunil oli

surnuaiapäeva uuel ja vanal kalmistul, seda peeti koos naabrite, Ridala baptisti kogudusega.

Juuli alguses võõrustasime heal meelel meie kauaaegset sõpruskogudust Oulaistest. Külalised andsid oma kiriku kooriga meie kirikus suurejoonelise kontserdi.

Augustis oli koguduse õpetaja Kari Tynkkynen puhkusel ja teda asendas koguduse endine õpetaja Pille Talvar-Heckmann, kes teenib nüüd Saksamaal Veckerhageni koguduses. Eestisse tuli ta koos oma abikaasa Michael Heckmanniga, kes andis puhkust ka meie koguduse organistile.

Septembris võõrustasime

Muurame koguduse 20 töötajad.

Oktoobris pidasime lõikustänapäeva. Koguduse õpetaja aga käis Uppsalas sõpruskoguduse päevadel.

Novembris said koguduse noored osaleda noortefestivalil Soomes, mis kestis kolm päeva.

Aasta 2009 lõpeb Ridala koguduses 31. detsembril kell 23.15 vana-aasta õhtupalvusega. Selle järel on südaõine ilutulestik, et vastu võtta kiriku 740. aasta.

Soovin kõigile Issanda õnnistust, et alustada rõõmsalt Ridala kiriku suurt juubeli-aastat!

Kari Tynkkynen
Koguduse õpetaja

Varbla Püha Urbanuse kogudus

Hooldajaõpetaja Lembit Tammsalu, juhatuse esimees Lea Lehis.
88201 Varbla, Pärnumaa. Tel 503 7796 (juhatuse esimees). E-post varbla@eelk.ee
SEB 10902000835004. Jumalateenistus kuu 2. pühapäeval kl 11 ja 4. pühapäeval kl 13.

Mereäärse Varbla väike kogudus saab hakkama

Mereäärne Varbla on ühest vaatevinklist paradiislik koht, aga ta võib olla ka üks mahajäetud paik. Viimasel paarikümnel aastal on Varblas kadunud või on kinni pandud mitu tähtsat asutust, kadunud on töökohad ja noored siirdunud maalt linna.

Kirik aga on jäänud ja elujõuline kogudus samuti, kuigi oma õpetajat pole olnud ajast, mil Reet Mägedi 2002. aastal emerituuri siirdus. Sestsaadik on Varblas käinud hooldajaõpetajad.

Meeldiv koht puhkamiseks

Kogu valla rannikuosa on puhkeala, kus asub ligi 250 suvekodu. Ühe suvekodu, Parika talu pererahvas Elisabet–Fura Sandström ja Rait Maruste andsid oma uuele koduvallale koos pulmakülaliste abiga üle 50 000 krooni laste mänguväljaku rajamiseks.

Kuigi kirik jääb praegusest keskusest paar kilomeetrit eemale, oli suviste kirikukontsertide, näiteks Hedvig Hansoni ja Andre Maakeri esinemise ajal pühakoda rahvast täis. Tol päeval külastas kogudust ka oma vana ja armas õpetaja Paul Saar, kel on praegugi veel alles suvekodu kiriku kõrval kollases majas.

Väike, aga tubli

Varbla koguduse juhatuse esimees on esimest aastat Lea Lehis, juhatuses on ta olnud 12 aastat tublide esimeeste Ilmar Heinvarsi ja Aimar Aksini kõrval. „Kirikus tuleb kõiki töid teha,” ütleb Lea, „kui vaja, löön kella. Tublid kellamehed on läinud manala teele.”

Leeris käis Lea 1992. aastal, neli aastat hiljem alustas

pühapäevakooli õpetajana. Käis usuteaduse instituudis poolteist aastat usuõpetajaks õppimas ja teeb koguduses nüüd ka leeritööd. Seitse rühma leerilapsi on ta ette valmistanud. Tänavu käis leeris kaks inimest, koolitusi alustati aprillis, koos käidi 3–4 korda kuus.

Laste puudusel pühapäevakool praegu ei toimi. Jumalateenistusi peetakse 2. ja 4. pühapäeval. Lääne praostkonda kuuluvat Varbla kogudust hooldavad õpetaja Lembit Tammsalu ja diakon Toomas Maarand.

Väiksusele vaatamata on pühapäeviti kirikus paarikümmend inimest. Mullu oli maksumaksjaid 107. „Meil on koguduses ikka vanad ja noored koos, ei ole sugugi nii, et ainult vanad on jäänud,” ütleb Lea. Kogudust hooldajaõpetajana kümme aastat teeninud Ants Leedjärv öelnud ikka: „Olete tugev kogudus, teil käib rahvas kirikus, saate ise hakkama.”

On, mida näidata

Pseudogooti stiilis 19. sajandist pärit Varbla Püha Urbanuse kiriku teevad eriliselt 17. sajandist pärit kolm vana altarimaali, mis nüüdseks on ka restaureeritud. Pühakoja eest on hästi hoolt kantud. Kohalikud ettevõtjad Heino Sabiin ja Olav Miil tegid kirikule välisvalgustuse. Nüüd on pühakoda kui kohalik arhitektuuritempel juba kaugelt näha. Kirikul on uus tõrvatud katus, vahetatud on elektrijuhtmed, signaalsatsioon ja suitsuandurid. Eeskojas seisavad tulekustutid — kõik on nii, nagu eeskirjad ette näevad.

Suvisel ajal olid pühakoja ukseid nädalalõppudel avatud, et teelisi vastu võtta. Teeliste üks vastuvõtja on olnud koguduse raudvara Edviga Polai. „Ta teab kõike, oskab kõike ja ala-

Enam kui 100aastane pühakoda on hooldatud ja vastab ka kõigile seadusega sätestatud nõuetele.

Noore tarmukus ja vana tarkus: juhatuse esimees Lea Lehis (vasakul) võib olla tänulik, et koguduses on Edviga Polai taolisi inimesi, kellelt alati nõu küsida.

Varbla koguduse: õpetajad

Paul Saar 1956–1967
Einar Laigna 1967–1972
Harri Mötsnik 1972–1979
Reet Mägedi 1980–2002

hooldajaõpetajad

Ants Leedjärv 2002–2009
Lembit Tammsalu alates 2009

ti lööb ka käed külge,” kiidab Lea Lehis. Edviga käis leeris 1957. aastal. Aasta varem oli ta saabunud tagasi Siberist, nagu ka õpetaja Paul Saar. Ta oli üks õpetaja Saare esimesi leerilapsi, kokku oli neid 37.

Paul Saar sai oma esimesi leerilapsi tervitada ka 50 aastat hiljem kuldleeris, neid oli kohal 28. Edviga on kui elav kroonika, teab inimesi ja mäletab kirikus tehtud töid.

Vana ja väsinu vajab abi

Kirikust üle tee on ruumikas pastoraadihoone, kus enne maja kogudusele tagastamist töötas haigla. Pirttikylä sõpruskoguduse abiga tegi kogudus majas osalise remondi, toodi sisse veevärk, toad sisustati mööbliga. Koguduserahva hea sõber õpetaja Lars Erik Björkstrand ei pea paljaks tulla nüüdki suvel paar korda Helsingist kuue sõidutunni kauguselt Varblasse, sest tema meelest on siin hea ja kodune olla. „Nagu maailmast ära lõigatud,” ütleb ta ikka.

Ruumikas pastoraadis on kantselei ja koguduse arhiiv. Pärast jumalateenistust tuleb rahvas sinna kirikukohvile, et maitsta, mida on ise küpsetatud, pidada üheskoos sünnipäevi. „See on lähendanud koguduse inimesi. Oleme sisustanud ühte tuppa ka talvekiriku, kuhu külmal ajal teenistusi pidama tuleme,” selgitab Lea.

Kui suvel taheti maja välisremonti alustada ja tuulekoda lõhuti, tulid välja mädanenud palgid, mis katusesari- kaid vaevu püsti hoiavad. Kogudusel on suur mure, kuidas oma armas pesapaik päästa, nii et see püsida võiks.

Juhatuse esimehel on palve: „Kui tunnete, et olete elujõuline kogudus, ei saa seda öelda meie materiaalse seisukorra kohta. Rahakott on nagu enamikul maako-

gudustel õhuke ega anna võimalusi suuremate tööde tegemiseks. Üritasime end ise aidata, pöördudes maamüügisooviga konsistooriumi poole. Vastust pole me saanud, kuid talv läheneb ja ei paista ühtki lootuskiirt, mis meid remondirahaga aitaks.

Pöördungi kõigi heasoovlike poole siira abipalvega. Kes saaks ja tahaks meie väikest, kuid tegusat kogudust toetada pastoraadihoone remontimisel, võib seda teha ühe Jumalale meelepärase teoga. Varbla kogudusele saab teha annetusi SEB kontole 10902000835004 märgusõnaga „Pastoraadi remont”. Varbla kogudus on tänulik iga annetatud krooni eest!”

Kuigi suvitajate rohkus annab kauni loodusega paikkonnale elujõudu, on Varbla siiski suurtest teedest eemale jääv ääremaa. Vallas elab alla tuhande inimese. Kohapeal tööd pole. Metskonnas on tegevus lõppenud, sama saatus ootab ees sidejaoskonda, kardab rahvas. Pangabuss käib paar korda kuus. Kool on üheksaklassiline, perearst asub Tõstamaal, kohapeal teenindab rahvast velsker.

Ka Lea Lehis peab kohapeal mitut ametit ja palka saab vallast. Aga rõõmu tunneb ta selle üle, et võib end õpetaja Reet Mägedi „viljapeaks” pidada: „Kui õpetajal viimati külas käisime, ütles Reet mulle: „Minu elutöö on õpetajana korda läinud. Iga õpetaja unistab, et temast jäävad maha viljapead. Minul on viljapea, see oled sina.””

Sirje Semm
Eesti Kirik

Kirbla Püha Nikolause kogudus

Hooldajaõpetaja Illimar Toomet,
diakon Toomas Maarand,
juhatuse esimees Anu-Lii Jürman.
90201 Kirbla, Läänemaa. Tel 477 1142. E-post kirbla@eel.ee.
Kantselei avatud pühapäeviti enne ja
pärast jumalateenistust. SEB 10602016036003.
Jumalateenistus kuu 1. ja 3. pühapäeval kl 14.
Jaanuarist märtsini on jumalateenistused kogudusemajas.

2009. aasta leer.

Väikese koguduse suur sündmus

Septembri lõpus oli Kirbla kirikus pidulik jumalateenistus, konfirmeeriti kuus kohalikku noort. Talituse pidas õpetaja Illimar Toomet, assisteeris diakon Toomas Maarand, muusikaga teenis kaasa Gunnar Grencstein. Koguduse liikmeteks võeti kohalikud noored. Kümmeaastast tagasi olid nad kõik käinud samas koguduse pühapäevakoolis. Kirbla põhikooli lõpetamise järel on nad küll Kirblast lahkunud, kuid peaaegu iga nädalalõpu veedavad nad kodukohas. Vähemalt kord aastas võis neid näha ka kirikus — jõuluõhtu jumalateenistusel. Küllap jäi pühapäevakoolist neile hinge midagi, mis tõi neid kirikusse.

Leerikursuset alustasime augustis. Noorte arvamus oli, et leeri tulek on loomulik jätk ristimisele (ainult üks

kuuest oli ristimata). Osalejad tundsid üksteist, nad olid omavahel sõbrad.

Leerikursust juhtis diakon Toomas Maarand, paar korda kohtus nendega õpetaja Illimar Toomet.

Noorte arvates avardas leerikursus nende mõttemaailma ja laiendas silmaringi. Muutusi ka suhted iseenda ja lähedastega — ikka paremaks.

Noored loodavad oma osalemisega aktiveerida koguduse tegevust. Uuel aastal taasalustame pühapäevakooli, koos hakkab käima noortering. Noortel on mõndagi pakkuda ka vanematele koguduseliikmetele.

Septembrisse jäi teinegi suursündmus — kirikus oli laulatustalitust, mille pidas õpetaja Illimar Toomet.

Toomas Maarand
Diakon

2009. aasta Kirbla koguduses

- 17. mai — jumalateenistusel laulsid Ireni laululapsed
- 14. juuni — surnuaiapäeva jumalateenistus
- 28. juuni — koguduse liikmete sünnipäevade tähistamine
- 16. august — algas leerikursus
- 19. september — laulatus kirikus
- 27. september — konfirmatsiooni jumalateenistus
- 24. oktoober — külas sõpruskoguduse õpetaja Pasi Virta

Piirsalu kogudus

Hooldajaõpetaja Ants Leedjärv, juhatuses esimees Maie Hinno.

90902 Piirsalu, Läänemaa. Tel 477 5517, 5660 9612 (õpetaja), 476 2185 (juhatuses esimees).

E-post ants.leedjarv@eelk.ee. Jumalateenistus kuu 2. ja viimasel pühapäeval kl 13.30. Swedbank 1120167631

Visitatsioon Piirsalus

Visitatsioon on kiriklik toiming, mille kaudu saadakse ülevaade koguduse vaimulikust, õiguslikust ja majanduslikust seisukorrast. Kogudust visiteerib peapiiskop, piiskop või tema volitatud isik või praost. Peapiiskopil ja piiskopil või tema volitatud isikul on õigus visiteerida kõiki kogudusi, praost visiteerib oma praostkonna kogudusi.

Piirsalu kogudust visiteeris praost koos assistentidega tänavu 18. novembril. Eelmise teadaoleva visitatsiooni toimetas piiskop H. B. Rahamägi 6. septembril 1936. Visitatsiooni protokollis on, et kogudus soovib asuda oma õpetaja valimisele ja piiskop

Kohtumine vallavenam Rein Kruusmaaga.

lubab omalt poolt aidata sellele kaasa.

Piirsalu on tugeva tuumikuga väike kogudus. Kogudust teenib 30 aastat õpetaja Ants Leedjärv, kes tunnistati aasta õpetajaks just Piirsalu koguduses tehtud töö tule-

muste alusel. Organist Tooni Leedjärv on ustavalt töötanud oma abikaasa kõrval kõik aastad.

Eeskujuks võib seada koguduse juhatuses esimeest Maie Hinnot, kes on sõna otseses mõttes koguduse süda.

Kirik on puhas ja hoolitsetud. Kogudus kasutab kooskaimise ruumiks tagastatud hoonet, seal on ka talvekirik. Koguduse maad on kasutusel.

Visitatsiooni ajal tehti kü-laskäik Risti põhikooli, kus direktor Argo Roos andis ülevaate kooli tegevusest ja koostööst kohaliku kogudusega. Pikem jutuaajamine oli Risti vallamajas. Vallavanem Rein Kruusmaa andis üksikasjaliku ülevaate Risti valla rõõmudest ja muredest. Nii nagu paljudes maakohades, on ka Ristil elanike arv vähenemas. Kava rajada Lääne Värav Ristile võiks anda hea võimaluse turisminduse arenguks.

Visitatsioonil võisime veenduda, et ka väike kogudus on elujõuline ja teotaheline.

Tiit Salumäe

Lihula Eliisabeti kogudus

Koguduse õpetaja Kaido Saak, juhatuses esimees Mai Schröder.

Tallinna mnt 11, 90303 Lihula, Läänemaa. Tel 5691 5347. E-post kaido.saak@eelk.ee

Kantselei avatud T, K kl 10–15. Swedbank 1120076599.

Jumalateenistus kuu 2. ja 4. pühapäeval kl 11.

Aastaring koguduses

Aasta algas Lihula ristiinimestel oikumeeniliste jumalateenistustega kultuurimajas. Mitmendat aastat ühendasid kolm kohalikku kristlikku kogudust jaanuariks oma jõud ja pidasid pühapäevased teenistused ühise perena koos. See on asi, mille üle võime uhkust tunda — midagi sellist ei tehta kuskil mujal Eestis! Igal aastal on neil teenistustel olnud üks ühendav teema. Selle aasta teenistuste moto oli: „Mida Sina kuuled, näed ja räägid.”

Tähtis koht on neil teenistusel alati olnud muusikal. Peale kohalike laulukooride on üles astunud ka palju külalisesinejaid. Omamoodi lemmikuks on Lihula rahvale kujunenud ansambel „Valgevene” Pärnust, kes on mitmel korral rõõmustanud meid oma muusikasse pandud hea sõnumiga. Samuti on igal aastal olnud mõni külaline Jumala Sõna jagamas.

Kultuurimaja on olnud hea soe paik, kuhu on lihtne tulla ka neil, kes tavapärasele jumalate-

nistusele just sageli ei satu. Nii et tere tulemast kolme koguduse ühistele teenistustele ka uue aasta jaanuaris!

Looja õnnistuse varjus elatud aasta hakkab ümber saama. Majanduslangus on ehk küll mõnda rahakotti räsitud, aga üldiselt on läinud meil siiski hästi!

Tänu olgu Suurele Loojale kõige eest, mis on võinud hästi korda minna.

Kaido Saak

Koguduse õpetaja

Lihula kirik kui kontserdipaik

Suvepäevadesse jagus rohkesti suurepäraseid kirikukontserte. Nii käisid Lihulas esinemas Jassi Zahharov ja Haapsalu-Saksa ühiskoor Lingua Animata.

Kirikus olid ka Lihula muusikapäevade ja kultuuripäevade kontserdid, mis töid kirikusse hulga rohkem rahvast, kui kõik muud aasta jooksul peetud üritused kokku. See on märk, et kirikukontserdid on kogudusele üks hea misjonitöö võimalus.

Kuidas elatakse Mustvees?

Suvel käisime kolme kohaliku kogudusega ühisel ekskursioonil Mustvees. Külastasime Lihula endist baptisti koguduse pastorit Paul Gilli, kelle eestvõttel on Mustveesse kerkinud nüüdisaegne hubane pühakoda. Tagasiteel põikasime sisse Põltsamaa roosiaeda ja Lehola Lembitu linnamäele.

Hingedepäev kalmistul

2. novembri öhtul kohtusime kalmistul. Mõtlesime kaastastele, kes on sinna aastate jooksul puhkama toodud. Kaunis öhtutund küünlasäras surnuaial näitas, kui tähtsad on meile meie eelkäijad. Laulsid Lihula meeskoor ja naiskoor. See oli üheksas kord kalmistul hingedepäeva tähistada.

Praostkonna laulupäev peeti Lihulas

Aasta kõige väärkam sündmus Lihulas oli Eesti lipu 125. aastapäevale pühendatud Lääne praostkonna laulupäev 6. juunil (vt esikaanefotot).

Sellist hulka sinimustvalgeid lippe pole Lihulas korraga lehvimas kunagi varem nähtud. Rongkäigus kanti teiste lippudega koos Eesti Lipu Seltsilt

saadud 125 sinimustvalget. Sellest meeliülendavalt kaunist kevadsuvisest päevast on paljudele eriti meelde jäänud just lippudega piduliste rongkäik läbi linna vabadussamba juurest mõisamäele. Jääb loota, et see oli ühe vana hea traditsiooni taaselustamine.

Sügisene pööripäev Karusel

Pärast suvise pööripäeva palvust kirikus hakkas koguduses idanema mõte, et pööripäevapalvusele on vaja leida looduslähedast koht.

Suve edenedes selline koht leiti Uplinna metsatalu maadel. Sinna, aastast 2000 eluaustuse laiguna tuntud paika aastaid näinud pärna alla ehitasime looduspälvuste altari.

„Juhuse” tahtel saabus 15 aasta järel Uplinna talu külla Karuse koguduse kunagine õpetaja Endel Apsalon, kes oli 3. juulil 1989 looduspälvete esimene korraldaja Eestis. Nüüd, 20 aastat hiljem pühitses ta sisse meie looduspälvete altari.

23. septembril kell 00.18 korraldasimegi uue altari juures sügisese pööripäeva tähistamiseks looduspälvete. Teenistuse pidas koguduse õpetaja Lembit Tammsalu. Osavõtjaid oli hilise aja tõttu küll vähem kui tavaliselt, aga palvus küünalde ja lõkke hubasel valgusel selle võrra sügavam.

Koguduse liikmed arvasid, et see metsaaltari võiks saada pööripäeva-teenistuste palvepaigaks.

EELK Karuse Margareeta koguduse juhatus

Looduspälvete altari.

Karuse kiriku Herrmann–orel.

Oreliajatundjad külastasid Läänemaa kaht Herrmann–orelit

13. juulil külastas Karuse ja Hanila kiriku Herrmann–oreleid väike rahvusvaheline rühm inimesi, kes tegelebki oma igapäevatoos orelitega.

Nad olid tagasiteel Saaremaalt, kus arutasid Kihelkonnana kiriku oreli restaureerimist ja põikasid silmaringi laiendamiseks sisse Karuse ja Hanila kirikusse. Meie kirikuid külastasid Alexander Eckert (Eestis elav ja töötav Lõuna-Saksa päritolu orelirestaureerija ning muinsuskaitseja), Külli Erikson (Saksamaal orelieksperitiisi lisaeriala omandav kunstiajaloolane ja organist), Göran Grahn (Rootsi oreliajatundja), Alvis Melbardis (Läti orelirestaureerija) ning Lauri Vaher (Eesti Kunstiakadeemia restaureerimisala tudeng).

Karuse ja Hanila kiriku orelid on valmistanud Läti 19. sajandi oreliehitaja Karl Herrmann (1807–1868). Herrmannide töökoda tegutses Kuramaal Liepajas ja oli kolmveerand sajandit sealne juhtiv oreliehitaja. Kui Karl Herrmann suri, võttis töökoja juhtimise üle tema poeg Karl Alexander Herrmann (1847–1926), kes kolis 1878 Peterburi, kus leidis samuti tunnustust. Kuramaa oreliehitajad, isa ja poeg, tegid kahe põlvkonna jooksul kokku enam kui 180 orelit Lätis, Leetu, Eestisse ja Venemaale.

Karuse kiriku orelilt võib lugeda ehitusdaatumit 1866,

Hanila orelist on teada, et selle kinkisid kogudusele Tartu ülikooli omaaegse kuraatori von Craffströmi pärijad Heinrich ja Lisa Sax (Saks) 1868. aastal. Need on ainsad selle meistri pillid Eestis, ehitusdaatumite põhjal on aga näha, et tegemist on eksemplaridega tema viimaste tööde hulgast.

Karuse kiriku orel seisab orelirõdul muutmata kujul tänini ja vajaks oma laitmatus tegevuseks edaspidi vaid mehhanismi remonti. Hanila pilli saatus on olnud keeruline. Nõukogude ajal jäi kirik tühjalt seisma, mistõttu pill demonteeriti ja viidi kirikust ära varjule. Oma eksirännakute lõpul on Hanila orel nüüd jõudnud Uue-Virtsu õigeusu koguduse majja, kus see on hoolikalt ladustatud. Sellest instrumendist on säilinud üsna palju, kuid puuduvad näiteks tuulepõhjad, mis tõenäoliselt jäid suuruse tõttu ümber kolimata ja hävisid.

Ometi on Eestis veel üks Herrmannide töökoja pill, mis asub Kadrina kirikus ja mille ajalugu oli selgusetu 2007. aastani. Oreliehitajad oletasid, et pill võiks olla valmistatud Hermanni töökojas. Hiljuti selgus, et oletus peabki paika, see on Karl Alexandri töö, mis oli 1877 ehitatud Peterburi Jeesuse kiriku tarvis ja sealt 1895 edasi müüdud Kadrina kirikule.

Herrmannide orelid on

võimsalt kõlavad, kuid on konstruktsioonilt lihtsad ja töökindlad instrumendid. Eriti märkimisväärne on nende meistrite kunstipärane andekus pillide vilestiku väljamõõtmisel ning kõlapildi kujundamisel: iga pill on väga täpselt just oma kirikuruumi sobitatud. Herrmann–orelite kõlaomadusi iseloomustavad märksõnad nagu avatud puitflöödid, jõulised, põhitooni esiletõstvad keelpillregistrid, keelpillidele läheneva intonatsiooniga 8'–printsipalid, kerged oktaavregistrid ja sügavad mikstuudid.

Reisiseltskond jäi Karusel ja Hanilas nähtuga rahule. Külastuse idee tuli Läti oreliehitajalt Alvis Melbardiselt, kes soovis tutvuda oma kaasmaalase oreliehitaja töödega Eestis. Külli Eriksonil oli samuti erihuvi, sest oma igapäevatoos mängib ta Kadrina kiriku Herrmann–orelil ja korraldab selle kapitaalremonti. Göran Grahn, kes on aastaid Eesti orelite restaureerimise oma panuse andnud, oli ainsana Karuse oreliga juba tuttav. Tema käe all kõlas pill võimsalt ka tol külastuspäeval. Oleme südamest tänulikud Meelis Malgale ja Hermi Vainule koguduse vastutulekuse ja sooja vastuvõtu eest!

Küll Erikson

*Orelieksperitiisi magistrant,
 EELK Kadrina, Ilumäe ja
 Käsmu koguduse organist*

Lääne-Nigula Püha Nikolause kogudus

Koguduse õpetaja Leevi Reinaru, juhatuses Tiina Võsu.

Nigula 49, 90807 Taebla, Läänemaa. Tel 479 6658, faks 479 6658, 5664 2393 (assistent Tiina Võsu)

SEB 10602004146002. E-post laane-nigula@eelk.ee Kodulehekülg www.eelk.ee/laane-nigula

Kantselei avatud K, N ja R kl 10–14. Jumalateenistus igal pühapäeval kl 12.

Maija-Liisa Maunu ja Tuuli Varik pulk-käpiknukkudega lugu jutustamas koguduse lastekoolis.

Peapiiskop Andres Pöder annab Saamo Heldemale üle tunnustusmärgi.

Järjepidevuse kandja

Saamo Heldema on sündinud ja kasvanud Läänemaal Koela küla Jaanuse talus, kus tema esivanemad on elanud vähemalt 19. sajandi algusest.

Saamo isa oli Lääne-Nigula koguduse laekur ja pikka aega koguduse juhatuses liige. Saamot toodi kirikusse juba väikesest peast, sest tema kodu olid kristlikud väärtused esikohal. Pärast sõjaväge 1962. aastal, mil isa jäi aktiivsemast kogudusetööst eemale, võttis Saamo isa ülesanded üle ja on olnud palju aastaid koguduse nõukogu ning juhatuse liige, kohusetundlik ja abivalmis, rõõmsameelne koguduse kaastööline.

Nelipühäl, 31. mail autasustati Saamo Heldemat Tallinna piiskoplikus toomkirikus EELK tunnustusmärgiga.

Tiina Võsu

Koguduse kodurühmad

Sügisel 2008 alustasime Lääne-Nigula koguduses piibli- ja palvetunde koguduse liikmete juures kodus. Kokku saame kaks korda kuus vaheldumisi Taeblas ja Pälli külas. Osavõtjad on nii vanemad kui ka nooremad huvilised.

Tavaliselt loeme järgmise pühapäeva jutluse aluseks olevat teksti ja vestleme selle põhjal. Mõtiskleme, kuidas piiblitekst meie igapäevaelus

toetab ja aitab. Kui piiblitunni on ka koguduse õpetaja, saame pisut taustateadmisi. Koos õppimine kinnitab usku ja innustab teenima Jumalat.

Jutuajamisel käsitletakse alati ka päevasündmusi ja probleeme, mis on osavõtjail tekkinud.

Piiblitunni lõpus oleme palveosaduses. Enamasti on kõigil kaasas eestpalvesoove, mida koguduse liikmed on

edastanud, ja need kantakse ühises palves Jumala ette.

Enne koduteele asumist pakub võõrustaja teed ja tee-kõrvast.

Piibli- ja palvetunnid on avatud kõigile, kes soovivad koos Piiblit uurida ja koos palvetada. Ootame iga kuu teisel teisipäeval Taeblas ja kuu viimasel teisipäeval Pälli külas Lehte Jõe kodus.

Lehte Jõe

Tänu

Kogudusetööd saame teha tänu meie väikesele töökollektiivile ja paljudele vabatahtlikele abilistele. Jumalateenistuse-, diakoonia-, laste- ja noortetöö toimekond, muusikatöös osalejad, heakorratööde abilisid ja paljud teised kujundasid ka tänava koguduse elu.

Tähtis on koostöö kohalike omavalitsuste ja koolidega. Ka sõpradel on tähtis osa — mõned kogudusetöö valdkonnad saavadki eksisteerida vaid sõprade toel.

Tähistasime 20. koostööaastat sõpruskogudusega Raahest ja misjonisorganisatsiooniga SLEF Vaasast. Koostööpartnerid aitavad meil areneda kristlastena ja taastada kiriku traditsioone.

Leevi Reinaru

Raahe koguduse emeritõpetajale Kalevi Silvolale (paremal) EELK tunnustusmärgi üleandmine 5. septembril Raahas.

Remont majas ja maja ümber

Märjamaa kogudusemaja on võrdlemisi uus ja heas korras hoone, aga iga asi, mis on pidevas kasutuses, kulub ja vajab uuendamist. Seepärast võetigi augustis ette osaline siseremont: värviti üle fua-
jee, noorteruim ja kantselei. Vabatahtlikena olid abiks tublid koguduseliikmed Marika Kosubenko, Urve Truusalu, Reet Averin, Hilja Sassi, Ulvi Kiisler, Tanel Pähkelmann ja Riina Toomet. Uut värvkatet vajaksid ka maja välisfassaad ja talvekiriku seinad, kuid see töö ootab rahaliste võimaluste avanemist.

Tänu Märjamaa vallale said mustkatte kogudusemaja juurdesõidutee ja parkimisplats, mullu sillutati valla toel kõnnitee.

Kevadel paigaldati kogudusemaja välisseinale ja sügisel kiriku sissepääsu juurde uued kuulutustetahvlid. Kirikuhoone lääneukse juurde said sepisena valmistatud käsipuud. Nüüd on liikumisraskustega inimesel iidsesse hoonesse pisut hõlpsam sisse pääseda. Raha käsipuude valmistamiseks annetati Märjamaa koguduse kauaaegse sõbra Werner Beckmanni matusel. Järgmisel aastal peaks kiriku lääneuks ja tuulutusvõre saada uue värvkatte.

Viivi Pungar

Märjamaa kihelkonna kirikuloo konverents: näitusel oli välja pandud esemeid Velise õigeusu kirikust.

Märjamaa kihelkonna ajalookonverents

Märjamaa ajaloo huvilised on juba harjunud, et pärast Eesti Vabariigi aastapäeval toimuvat pargade asetamist Vabadussõjas langenute mälestussambale võib sammud seada kogudusemajja.

Tänavune ajalookonverents oli pühendatud kihelkonna kirikuloole. Neli eripalgelist ettekannet andsid läbilõike sajanditepikkusest ajaloost. Dr Liivi Aarma, kelle sulest on varem ilmunud kogu Põhja-Eesti kirikute vaimulikkonda kirjeldav teos, andis ülevaate Märjamaa pastoritest läbi sajandite. Jürgen Kusmin tegi Riina Lõhmuse bakalareusetöö abil ülevaate Velise õigeusu kogudusest aastail 1920–1940. Et Märjamaa on oma nime saanud Maarja kirikust, andis allakirjutanu

ülevaate Neitsi Maarja tähendusest luterlikus kontekstis. Päeva lõpetas Ida-Harju praosti Tanel Otsa sissevaade vennastekoguduse mõttemaailma. Konverentsiks oli üles pandud ka näitus Märjamaa ja Velise koguduse, Sillaotsa talumuuseumi ja Märjamaa Tunatoimkonna kogudest.

Üllatuseks sai kokkutulijale esitleda Erich Hindriksoni 1934. aastal koostatud üliõpilastööd Tartu ülikooli usuteaduskonna arheoloogilisele kabinetile, milles on detailne kirjeldus Märjamaa kirikus ja kalmistul leiduvaist esemest. Et kiriku sisustus sõjatules hävis, on selline üleskirjutus toonastele fotodele märkimisväärne täiendus.

Illimar Toomet

Kroonika 2009

1. veebruar. Märjamaa koguduse endine õpetaja Priit Rannut tähistas 90. sünnipäeva.

24. veebruar. Kihelkonna kirikuloo konverents kogudusemajas.

1. märts. Koguduse täiskogu valis uue nõukogu.

8. märts. Koguduse nõukogu valis uue juhatuse.

29. märts. Jumalateenistusel laulsid Kaarli koguduse laululapsed Merle Lendi juhatusel.

17. mai. Tänujumalateenistus Maarja kiriku taaspühitsemise 50. aastapäeval.

23. mai. Pühapäevakooli lapsed osalesid praostkonna lastepäeval Ridalas.

18. juuni. Küläs oli Ertmute Beckmann, koguduse kauaaegne sõber Rendsburgist Saksamaalt.

3. juuli. Kogudusemaja juurdesõidutee ja parkimisplats said mustkatte.

23.–26. juuli. Märjamaal käisid sõpruskoguduse inimesed Vihantist.

2. august. Jumalateenistusel laulis Märjamaa Folgil külaliskoor Mallorcalt Hispaaniast.

Augustikuu. Kogudusemaja siseremont.

29. august. Palverännak Jõgevamaa kirikutesse, osales üle 30 inimese.

30. august. Kuldleeripühal astus altari ette neli leerilast.

Nõukogu ja juhatuse valimised

Märtsist on Märjamaa kogudusel uuenenud koosseisuga nõukogu ja juhatuse. Nõukogusse kuuluvad Küllike Alesmaa, Malle Arjakse, Ulvi Kiisler, Viivi Pungar, Aet Reinhold, Hilja Sassi, Valda Sildna, Ester Suurkuusk ja Tiia Viipsi. Juhatusse kuulavad esimees Johannes Arjakse, Reet Averin ja Teet Tomson. Koguduse õpetaja Illimar Toomet kuulub nii juhatusse kui ka nõukogusse ameti poolest.

Illimar Toomet

Aprillis paigutati kiriku lääne-seina nišši Maarja kuju.

Eesti Piibliselts annab neljateistkümne aastat välja jõulumärke.

Selle aasta margid on kujundanud Arho Tuhkru

Martna Püha Martini kogudus

Hooldajaõpetaja Kari Tynkkynen, juhatuses esimees Kulle Reinhold. 90601 Martna, Läänemaa.
Tel 479 2682, 5346 9041. E-post martna@eelk.ee Kantselei avatud T kl 11–15.
Jumalateenistus kuu 1. ja 3. pühapäeval kl 13. SEB 10602003962009.

Külakostiks lumi, laul ja *lämmîn sydän*

Kui meie koguduse väikebuss koos nelja reisiijaga Helsingis laevalt maha sõitis, oli seal lumi maas ja tuiskas, kuigi kaks ja pool tundi tagasi Tallinnas polnud lumest jälgegi. Martna koguduse esinduskoosseis koguduse õpetaja Kari Tynkkynen, juhatuses esimees Kulle Reinhold, juhatuses liige Anu Heimvel ja revident Monika Helme olid teel külla sõpruskogudustele Kesk-Poris ja Marttilas.

Kesk-Poris oli lumi veel paksem. Meid ootas kogudusemajas Tuula Valli, kes pühendus meie vastuvõtmisele. Selle õhtu veetsime Jarkko

Kivelä ja Ilona Koivisto kodus, kuhu kogunesid ka kohaliku Kesk-Pori koguduse liikmed. Et Ilona on koguduse juhatuses liige, arutasime ka mõlema koguduse töid-tegemisi ja tegime tulevikuplaane. Meie õpetaja Kari Tynkkynen rääkis Martna koguduse argipäevast ja lõpuks laulsime koos laule, mida leidub nii meie kui ka soomlaste lauluraamatus. Pori rahvas oli teinud suure töö, otsides mitu tundi oma *viisikirja*'st ja meie lauluraamatust ühiseid laule. Nad olid paljundanud ja kokku pannud ühise lauluvihiku. Viis oli ühine, keel erinev, aga

see ei seganud, koos lauldes oli Jumala sõna ja osadus meiega.

Reedel külastasime kohalikke huviväärsusi. Üks neist oli Juseliuse mausoleum Käppärä surnuaial. Vägev ehitis Itaalia ja Karjala marmorist, selle rajas rikas ärimees Juselius oma tütre mälestuseks, kes suri 11aastaselt tuberkuloosi. Juseliuse fond rahastab tänapäevalgi uusimaid meditsiiniuuringuid Soomes ning loomulikult hooldab ja hoiab korras mausoleumi.

Teine külaskäik viis meid Palmgreni konservatooriumi ehk kohaliku keskastme muusikaõppeasutusse. Huvitav ja õpetlik oli kuulda, kuidas Soomes muusikuid ette valmistatakse. Sealne kool pöörab juba varakult tähelepanu, et professionaalsuse kõrval on muusikule tähtis ka oskus hakkama saada. Muusikat õppivad noored saavad varakult esinemiskogemusi ka väljaspool kooli. Kool tegeleb ka suhtekorraldusega ellu astuvate muusikute ja nende tulevaste tööandjate vahel. Ole ainult mees ja õpi ning kasuta ära neid suurepäraseid võimalusi, mida sulle pakutakse!

Sama päeva õhtul kogunesime kogudusemaja saali, et osa saada kontserdist. Meie koguduse revident Monika Helme on elukutseline muusik, laulja, kes õpib Eesti muusikaakadeemia magistrantuuris Soome maailmakuulsa bassi Jaakko Ryhäse käe all. Koos kohaliku eestlase Leelo Lippinguga, kes saatis teda klaveril, olid nad kokku pannud väikese kontserdi kirikumuusika klassikast. Kõlasid Caccini, Bononcini, Giordani, Bachi ja Mozarti teosed. Järgnes kohvijoomine koos kohaliku koguduse rahvaga, Kari pidas väikese teenistuse, laulsime ja osalesime lõbusas loosimises. Järgmisel päeval lahkusime

Porist Marttila suunas, *lämmîn sydän mukana*.

Marttila sõpruskoguduses käisid suured pidustused — tähistati Marttila valla ja Marttila koguduse 600. aastapäeva! Valla suuremad üritused olid juba peetud, aga pühapäeval tähistas kogudus oma 600. aastapäeva. Sel puhul osales kirikus teenistusel ka Turu piiskop Kari Mäkinen, teenistus kanti üle raadios. Meie väike delegatsioon osales teenistusel, sai osa armulauast ja kirikukohvist. Suurem osa kirikulisi suunduski kogudusemajja kohvile, teiste hulgas ka piiskop Mäkinen. Meie õpetaja Kari rääkis temaga hiljem pikemalt ning piiskop tundis huvi ka Martna koguduse vastu.

Piiskopi lahkudes (tal olid kohvrid juba pakitud, et lennata Ladina-Ameerikasse El Salvadori, kus oli üks suur piiskopkondade sõpruskohtumine) tervitasime Marttila kogudust endi poolt, õpetaja Kari Tynkkynen andis üle kingitused ja meie Monika Helme laulis tervituseks ühe kirikuaaria. Saatjaks oli Marttila koguduse kantor Martti Väisänen, kellega sujus koostöö nõnda hästi, et kevadeks plaanitakse juba ühist suuremat kontserti Marttilas ja selle ümbruses.

Kirikukohvilt suundusime koos koguduseliikmete, vallavanema Juhani Tynnjälä ja Marttila kirikuõpetaja Janne J. Nurmiga lõunale, kus peeti kogudustevahelisi tulevikuplaane. Enne ärasõitu külastasime veel ühe armsa vanaproua Leena kodu. Tema juures oli Kulle Reinhold olnud eelmisel korral Marttilas käies peatunud ja jällenägemine oli rõõmustav.

Kui oli aeg lahkuda, oli lumi sulanud, laulud said lauldud, aga *lämmîn sydän tuli mukana* ja see soojus kannab meid uute kohtumisteni.

Monika Helme

Võidupüha tähistati Martnas

23. juunil tähistati maakondliku võidupüha Martna kiriku juures. Pildil annab au vabadusvõitleja Olaf Taru (84).

Kas suudame edasi olla?

Mihkli kogudus asub metsade, soode ja rabade vahel. Osalt Pärnumaal ja väiksem osa vanal Läänemaal. Oleme ääremaa, kus püsielanikke jääb iga aastaga vähemaks. Sellest kerkib küsimus: kas siinses piirkonnas on 25 või 50 aasta pärast veel elanikke ja kas meie kogudus eksisteerib?

Asutava Kogu valimistel 1919 oli siinses piirkonnas (tollased Koonga ja Veltsa vald) valijate nimekirjas 2839 isikut. Koguduses oli hingi 3500. Tänavu oli siinses valimisnimekirjas 1057 inimest, koguduses on hingi hinnangute järgi 500.

1919 oli valimistest osavõtt 64,52%, 2009. aastal 61,02%. Rahvaarv on tunduvalt vähenenud, aga valimistel osalenute protsent on üpris vähe kahanenud.

Väga suures ulatuses on nende aastatega aga vähenenud koguduse hingede arv. 1937 oli veel 3000 hinge, 1946. aastal 2900. Nüüd 500 ringis.

Piirkonna elanike arv on vähenenud ka viimasel kümnendil: 1999 oli Koonga vallas 1585 elanikku, 2009. aasta alguses 1271.

Koguduse liikmeannetajaid on alles 200 ringis.

Aastail 1989–2008 konfirmeeriti 204 inimest. Neist 100 konfirmeeriti aastail 1989–1994. Kogudusega on seotuks jäänud vaid 18. Hiljem konfirmeerituist on kogudusega seotuks jäänud 65. Neid arve vaadates võib järeldada, et 1990. aastate alguses konfir-

Fotol Mihkli koguduses 20 aastat tagasi leeritatud.

meerituist on enamik kogudusest eemalejäänud. Põhjusi võib olla mitu: võib-olla ei vastanud kogudus ootustele; leeri tuldi põhjusel, et teised tulid; mujale elama asudes kadus side siinse piirkonnaga.

Aastail 1995–2008 oli koguduses 138 ristimist ja 12 laulatust. Kõige rohkem on nende aastate jooksul kahjuks olnud matusetalitusi — 248.

Arve vaadates võiks arvata, et peaksime kurvastama, kuid rõõmu on õnneks siiski rohkem kui kurvastust. Kuigi üle poole liikmeannetajaid elab kogudusest eemal, on nende olemasolu koguduses tuntav. Kunagises kodukandis käies tullakse ka kirikusse.

Liikmete keskmist vanust vaadates võime nentida, et kogudus on elujõuline.

Arvan, et suur osa koguduse olemasolust praegusel ajal on vennastekoguduse

mõjul. Mihkli koguduse piires tegutses kaks palvemaja, millest Pikavere tegutseb siiani. Jumala armust võime eeloleval aastal tähistada praeguse palvemaja 180. aastapäeva. Endine Pikavere vennastekogudus on veel 80 aastat vanem.

Inimjõu ja inimliku tahtega ei suuda me kogudust hoida, aga kui me kogu oma lootuse paneme Jumalale, jääb ka see kogudus püsima. Sel juhul võib kogudus ka 50 aasta pärast anda hinnangut oma tegutsemisele ja olla piirkonna elanike teenija.

Allesjäämiseks on vaja ka meie, praeguste koguduseliikmete osa. Julgemat ja aktiivsemat osalemist koguduseelus, kuni meile on aega antud.

Toomas Maarand
Koguduse diakon

2009. aasta Mihkli koguduses

- 18. jaan — alustas pühapäevakool.
- 3. apr — praostkonna noortepäev Haapsalus.
- 30. apr — praostkonna külalised Saksamaalt.
- 1. mai — koristustalgud kiriku juures.
- 10. mai — emadepäeva jumalateenistus, laulsid Kooniga kooli lapsed.
- 16. mai — muinsuskaitse talgupäev.
- 23. mai — praostkonna lastepäev Ridalas.
- 21. juuni — surnuaiapäeva jumalateenistus.
- 5. juuli — kuldleeripäeva jumalateenistus.
- 11. juuli — skautide suurlaager Tagametsas.
- 17. juuli — kihelkonnapäev; Estonia poistekoori kontsert kirikus.
- 18. juuli — Mihkli laat.
- 2. aug — Pikavere palvemaja 179. aastapäev.
- 20. aug — Mihkli (Miikaeli) koguduste esindajate kohtumine Jõhvis.
- 25. aug — skautide laager Kõinastu laiul.
- 24. aug — praostkonna konverents Mihklis.
- 11. okt — lõikustänapäeva jumalateenistus, laulis Pärnu naiskoor Linda.
- 8. nov — tänujumalateenistus, 20 aastat leerionnis-tamisest.

Koguduse liikmeannetajad

Aasta	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Liikmeannetajad	234	226	210	201	202	182	188	190	197	200

Liikmete keskmine vanus

Aasta	2000	2002	2005	2006	2007	2008
Liikmete keskmine vanus	60,4	63,6	59,4	58,4	57,2	58,9
Meeste keskmine vanus	57,8	56,6	55,4	54,5	52,9	54
Naiste keskmine vanus	62,8	66,9	61,1	62,3	61,5	61,6

Lääne Elu

Läänemaa
kirikuelu
uudised.

Igal teisipäeval
kirikuteated.

Nõva Püha Olevi kogudus

Õpetaja Kaisa Kirikal. Juhatuse esimees Kalle Veltmann.
91101 Nõva, tel 479 3374. E-post nova@eelk.ee
Jumalateenistus kuu 2. ja 4. pühapäeval kl 11. Swedbank 1120116909

Õpetus, kosutus, osadus ja mustikad

Soov õppida sügavamalt tundma Kolmainu Jumalat tõi augusti keskel neljaks päevaks Nõva mustikametsade vahele EELK Misjonikeskuse suveseminarile kokku umbes 30 inimest üle Eesti. Peale nende kuulus seminariperre seitse last, kelle kilkamine nii toas kui ka õues lisas omamoodi rõõmu ja hubasust.

Seminaril alguses tõdeti, et üldjuhul on Jumala kolmest isikust Issa ja Poja Jeesusega juba tuttavaks saadud, ent Kolmainuse kolmas isik — Püha Vaim — on jäänud hoopis võõraks. Tõepoolest, miskipärast ei räägita meie luterlikus kirikus kuigi tihti Pühast Vaimust. Vähemasti ei nimetata teda kuigi sageli, ja ometigi teeb Püha Vaim vaikselt oma tööd ka meie hulgas. Ta on Kolmainuse lahutamatu osa, kelle jõul ja abil oleme Jumalaga osaduses ja jääme. Püha Vaim võimaldab meil uskuda Kristusesse. Ta loob uut, on meeldiv kaaslane ja tahab, et võiksime nautida inimeseks olemist.

Seminaripäevadel uurisime professor Robert Kolbiga USA St. Louisi Concordia seminarist piiblisalme, mis kirjeldavad Kolmainu Jumala eri palgeid. Õppisime Teda tundma kui Loojat, kes meiega kõneleb, kes armastades kutsus oma lapsi korrale, kes on ustav oma töotustele ja kes ootab ustavust ka oma järgijailt. Ma ei peaks kahtlema oma usuga ega peadest neid, kelle usk paistab minu omast tugevam. Minu ülesanne ei

Suveseminaristid Perakülas.

ole muretseda, kui ustav ma olen, vaid minu ülesanne on juurelda, millist teed mööda peaksin täna käima. Need olid osalejate mõned kokkuvõtavad mõtted. „Kogu kristlase elu olgu meeleparanduse elu,” kinnitas ka professor Kolb. Kristlastena ei tohi me unustada, et oleme patused inimesed ning vajame Jumala armu ja tuge.

Seminaril viimase päeva loengu teema oli „Püha Vaim läkitab”. „Usk on julgus usaldada,” kinnitas ka seminaril

eakaim osaleja Priit Rannut, meenutades nõukogudeaegse põrandaaluse noortetöö mõttepärleid. Me ei pea aitamise ligimesi ja tunnistama Kristusest meie endi pärast, et koguda plusspunkte Jumala ees, vaid me teeme seda oma ligimese pärast. Jumal on meiega nagu nii rahul tänu sellele, mida tegi Kristus meie eest ristil! Mõnikord tuleb jumalariik meie ellu tänu meile, mõnikord aga meist hoolimata. Meie osaks jääb palvetada, et võiksime olla

üks osa Jumala suures plaanis. „Usust tunnistamine on hirmuäratav, kuid see on ka suurepärane seiklus ja see on sügavalt rahuldust pakkuv,” lõpetas lektor Kolb.

Loengute kõrval pakkusid rõõmu jalgsimatkad kaunis looduses ja oli palju muud õnnistavat! Seminaril lõppedes kogunesid osavõtjad Nõva kirikusse läkitamis- ja õnnistamisteenistusele.

Kaisa Kirikal
Koguduse õpetaja

Kogudusel uus juhatus

Nõva kogudus valis 1. veebruaril koguduse juhatuse. Juhatuse liikmeks said Kalle Veltmann (esimees), Külli Orumaa, Aivi Koppelmaa ja Eino Aru. Õpetaja Kirikal on juhatuse liige ameti poolest.

Juhatuse esimesed ülesanded on olla koguduse õpetajale toeks koguduse usulisel ja kõlbelisel ülesehitamisel, edendada koguduse majandust ja valitseda koguduse vara. Selleks andku Jumal oma abi ja õnnistust!

Juhatuse liikmed (vasakult) esimees Kalle Veltmann, Eino Aru, Külli Orumaa, Aivi Koppelmaa ja Kaisa Kirikal.

Kullamaa koguduse pispere mänguring

Aastalõpumõtteid Kullamaalt

*Kui Sa küllalt kaua oled elu vaadand
| läbi toonitunud päikseprillide, | ning
Sul kõige kohta negatiivne hinnang, |
siis võib viga olla vales valguses.*

(ans. Crux „Päikselisem pool“)

Saagid on salves ja aastanumber vahetumas, aga kuidagi kesine kipub tänavune aasta olema — kas on pinnas vähem viljakas või on külvimehed oma tööd kehvemini teinud või on nad lihtsalt väsinud.

Kirik ja kogudused on praegusajal üha tihedamalt seotud rahamaailmaga, üha tähtsamaks saab materiaalne keskkond, kus elame ja töötame. Mida arenenum on organisatsioon, seda suuremaks läheb tema ülalpidamiskulu. Kohati tundub, et kõige välise taustal oleme hakanud unustama sisu, oma eesmärgi. Võlusõnaks hakkavad saama eurotoetused, otsime võimalusi kohandada ühe või teise meetme alla; oleme nõrkinud, kui meie taotlus tagasi lükatakse, või tunneme väikest kadedust kolleegide edu üle.

Külma dušina mõjus professor Ülo Vooglaiu repliik EELK koguduste juhatuse esimeeste II konverentsil oktoobri lõpupäevadele Audrus. Professor andis hävitava hinnangu suunavõtule, mis tugineb välisele abile ja selle abi mõjule ühiskonnale kaugemas tule-

vikus. Sellele seisukohale võib vastu vaielda, et kui abi pakutakse, siis miks mitte seda vastu võtta, aga mõtlema pani see mind küll. Seda enam, et üks samasugune kogemus on paljudel kogudustel juba 20 aasta pikkune — suure enesestmõistetavusega kirjutame igal aastal oma eelarve tulupoolele abi sõpruskogudustelt.

Sel hilissuvel tähistasime Soomes koos sõpruskogudustega 20 aasta möödumist suhete algusest. Vaatasime vanu fotosid ja videolõike, kogesime magusat nostalgiat. Eravestlustes kumas siiski läbi väikest imestust, et Euroopa majandusedukuse lipulaevas Eestis vajavad paljud kogudused abi lihtsalt igapäevaseks toimetulekuks. Miks me siis oma kogudusi vääriliselt üleväl ei suuda pidada?

Kindlasti võime leida objektiivseid põhjendusi regionaalsest ebavõrdsusest, maarahvastiku vähenemisest ja vananemisest, ühiskonna sekulariseerumisest jm. Peame tunnistama, et 1980. aastate lõpu hoog on mõnevõrra raugenud, aga inertsile lootma jääda ei tohi. Loodan väga, et veel ei pea me muutma kogudusemaju seltsimajadeks ega kirikuid kontserdisaalideks, et leiame endas jõudu täita oma kohad usu, lootuse ja armastusega.

Margus Jehe

Koguduse 2009. aasta kroonika

6. jaan. Kontsert „Veel kord jõululaulud“ Kullamaa kultuurimajas koos Kullamaa õpilaste ja Varbla koguduse naisansambliga.

17.–22. apr. Külaskäik Soome sõpruskogudustesse Pattijoe ja Pyhäjoel.

30. apr. Saksamaalt Schmalkaldeni külalised Kullamaal.

30. apr. Õpetaja Ants Leedjärv rääkis oma püha maa muljeid Pärnu–Jaagupi koguduses.

8. mai. Koguduse segakoor valla emadepäevakontserdil.

21. mai. Koguduse väike rühm külastas Viimsi kirikut ja sealset kirikuõpetajat Mikk Leedjärve.

23. mai. Pühapäevakooli lapsed Ridala lastepäeval.

24. mai. Õpetaja pühitses Haapsalus Noorkotkaste lipu.

28. mai. Praostkonna õpetajate konverents koos Lääne–Harju praostkonnaga Kullamaal.

29. mai. Organist Tooni Leedjärv andis Rudolf Tobiasest intervjuu ETV2-le ja mängis veidi orelit.

1.–4. juuni. Rootslased koos Torkel Seliniga tutvusid meie praostkonnaga.

6. juuni. Koguduse segakoor praostkonna laulupäeval Lihulas.

16. juuni. Kütitamise mälestuskontsert kirikus.

23. juuni. Võidupüha tähistamine.

7. juuli. Kullamaal külastas kunagise õpetaja Brasche tütre tütar koos tütre ja pojaga.

11. juuli. Õpetaja Ants Leedjärv osales Kambja kiriku pühitsemisel.

12. juuli. Kuldleeripäeva jumalateenistus.

23. juuli. Pattijoe endine õpetaja Tapio Hiltunen tähistas Kullamaal oma 60. sünnipäeva.

2. aug. Leeripüha jumalateenistus.

27. aug. Avastati Kullamaa kalmistul malmristide lõhkumine ja vargus.

4.–7. sept. Koguduse esindus Soomes, 20 aastat sõprussuhteid Pattijoe ja Pyhäjoe kogudusega, Tapio Hiltunenile ja Aaro Leipälale EELK tunnustusmärkide üleandmine.

2.–5. sept. Õpetaja Leedjärv abikaasaga Saksamaal Damptis uusi sõprussidemeid loomas.

1. nov. Segakoori järjepideva tegutsemise 55. aastapäeva kontsertjumalateenistus.

2. nov. ERR käis tegemas Mikk ja Ants Leedjärvest lugu saatesse „Ajalik ja ajatu“

2. nov. Hingedepäeva palvus Keldi palvete ja Taizé lauludega. TV salvestas selle.

14. nov. Kullamaa koguduse eakate päev.

29. nov. I advendil segakoori Raudam kontsert, õhtul adventiküünla süütamine. Kolmapäeviti pispere mänguring.

Oma koguduse innustaja

Kui tallinlanna Tiina Võsu aastaid tagasi rongiga Haapsallu juhtus sõitma, vaatas ta ikka Lääne-Nigula kiriku torni ning tundis oma pealinna sõpradele Leevi ja Helle Reinarule kaasa. Mõelda, millisesse kolkasse nad tööle sattusid!

Nüüd on Tallinnas sündinud ja kasvanud Tiina Võsu ise juba aastaid Lääne-Nigula koguduse töötaja, Läänemaal tuntud ja hinnatud inimene. Sellest sügisest tuntakse teda kui Eesti luteri kiriku selle aasta parimat juhatuse esimeest. Auga koos käib ka 20000 krooni, mille lubas Tiina vahetada palverännaku vastu pühale maale.

Kristliku kodu laps

Tiina Võsu isa oli Tallinnas Kalju baptisti koguduse legendaarne pastor Robert Võsu, tema Haapsaluski peetud vägevaid jutlusi mäletatakse siiani.

Tiinal on 13 aastat vanem õde ja üheksa aastat vanem vend. Nende kaudu on ta üheksa lapse tädi ja 11 lapse vanatädi. Tiina ütleb seda uhkuse ja õrnusega.

Tiina kasvas perekonnas, kus olid tähtsad kogudus ja perekond. Oma ema nimetas ta „koguduse emaks”, kes aitas vanu ja noori ning võttis kaasa ka väikese Tiina.

Et vanemad olid kunstuurihuvilised, võeti lapsed kaasa kunstinäitustele, kodus vaadati üheskoos kunstialbumeid.

Koolitüdrukuna oli Tiinal eraõpetaja, preili Erika Frantz, kes õpetas talle klaveri kõrval ka kunsti ja arhitektuuri. Kui preili Frantz suri, tuli tema asemele Marje Sink, Tunne Kelami ja Kuldar Singi ema.

„Muusikut ei pidanud minust saama,” sõnas Tiina. „See kuulus hariduse juurde ja eks elus lähe kõike vaja.”

Tiina on kogu elu laulnud koorides. Nüüd laulab ta oma kodukoguduse kooris Doxa.

Tiina Võsu valiti EELK aasta juhatuse esimeheks.

Tiina unistas arsti ametist, aga haigestumine 11aastaselt tõmbas paljudele plaanidele kriipsu peale.

Tuli korraaks ja jäi

Läänemaale sattus Tiina 1994. aastal Leevi Reinaru kaudu. Leevi kutsus teda Nigulasse appi, ainult korraaks, aga sellest on nüüd saanud 15 aastat. Tiina alustas Nigulas diakooniatöötajana, siis sai temast koguduse sekretär, aga ta on olnud ka praostkonna sekretär. Juhatuse esimeheks on teda valitud 1997. aastast — neli korda järjest.

Juhatuse esimees on kui ühe suure asutuse juht. Viib ellu juhatuse otsuseid, korraldab remonti jms. See on auamet, palka selle eest ei maksta. Elatise teenib Tiina koguduse assistendina ja EELK Misjonikeskuses kiriku kaastöölise koolitajana.

„Palju seda ei ole, aga ega puudu ka ole,” ütles Tiina oma palga kohta. „Taevasa on hoidnud ja õnnistanud minu tööd.”

Osa oskusi oli Tiinal lapsepõlvkodust võtta ja midagi on talle ka kaasa antud.

Kursused ja abimaterjal aitavad, põhikiri ja kirikuseadused annavad tegevusele liikumisruumi.

Koguduse võtmeisikuks peab Tiina siiski õpetajat: „Tema on koguduse juht.”

Tiinalt ei kuule kurtmist, et raha pole ja raske on. Ta ütleb, et rõõmu on rohkem kui muret. Peamine on, et koguduses oleks koostöö ja inimesed saaksid omavahel läbi. Ressurss pole üksnes raha, vaid ka inimesed.

„Rakenda neid ja innusta,” ütles Tiina. „Hinda seda, mida nad teevad.”

Parim kogudus

Tiina meelest on Lääne-Nigula parim kogudus. Seal on lastekool, aktiivne noortekoor ja muusikatöö, üritused ulatuvad kogudusest kaugemalegi. Noorte tegemisi juhivad 20 liikmeline toimikond. Tegutsevad noortekoor ja ansamblid Doxa, Crux, Casakama ning Flammo.

Kolm korda kuus on eakate teetunnid, kord kuus koguneb erivajadustega rühm. Jumalateenistusi ja vestlusi peetakse Oru hooldekodus.

Kaks korda kuus käib kodus koos piibliring.

Hea koostöö on Taebla vallaga, koos peetakse laste päevakeskust Teine Kodu. Koostööd tehakse ka Nigula Külaseltsi ja Oru hooldekoduga.

Isalt õppis Tiina, et igaüks peab oma küsimustele ise vastused leidma ja et Jumalale tuleb anda igas asjas parim. Isa pidas sellest põhimõttest kinni. Ta võinuks jutlusi ja piiblitunde ka ette valmistamata pidada, aga ta ei teinud seda.

Tiina tunnistas, et Jumal on tema elu juhtinud.

„Ma pole osanud tahta Läänemaale tulla ega oska tahta siit ära minna,” vastas ta küsimusele, kui kauaks ta ennast Läänemaaga tahab siduda.

Ega Läänemaa olegi Tiinale võõras ja juurteta koht. 2000. aastast elab ta Paliveres, üsna lähedal paigale, kus elas tema emaisa, kes läks 1900. aastal noore poisina Tallinna. Sada aastat hiljem jõudis Tiina Tallinnast Paliverre tagasi.

Lehte Ilves

Kuningat otsimas

Kui nüüd Jeesus oli sündinud kuningas Heroodese ajal Juudamaal Petlemma linnas, siis vaata, hommikumaalt saabusid tähetargad Jeruusalemma ja küsisid:

„Kus on see juutide vastsündinud kuningas?”

Me nägime tema tähte tõusmas ja oleme tulnud teda kummardama.”

Matteuse 2:1–2

Jõuludes põimuvad kauged ajad, tänapäev ja tulevik. Lugu tarkadest või kuningatest loetakse tavaliselt kolmekuningapäeval. Siin on aga juttu otsivaist inimestest. Küsimus, mis paneb inimese otsima, on ikka sama: kust ma leian kuninga. Inimkond ja ühiskonna üksikliige otsib juhti, kelle õlgadele võiks panna juhtimise või valitsemise. Eesti filmis „Noor pensionär” ütleb hellitatud ja iseteadlik tüdruk teda kasvatama kutsutud mehele, keda kehastas Ervin Abel: „Keegi ei ole mind kunagi niimoodi sakutanud.” Tema reaktsioon karistusele oli oodatule vastupidine, ta oligi otsinud juhti, kes riskib karistada. Ehkki oleme kogenud, et ükski juht, olgu ta nii hea kui tahes, ei saa kunagi täita kõikide ootusi, jätkame otsimist. Inimene loodab, et kunagi leiab ta siiski kuninga. Lootus on lahutamatu osa inimese elust.

Juba siis, kui Jeesus sündis Petlemas, ootasid juutide juhid üliinimese, Messia ja rahva päästja sündimist. Tollased ajaloolased kirjutavad, et oodati kuningat, kel oleks tavalise võimu kõrval ka jumalik vägi. Maailma ajaloos oodati äkilist muudatust. Oodati Jumala saabumist ülivõimsa kuningana, kes valitseks kõikide, mitte ainult juutide üle. Tolleaegsete teadlaste — astroloogide — arvates pidi ühe erakordse heleda tähe ilmumine taevavõlvile olema murrangulise sündmuse tundemärk. Kui täht ilmus, seisis teadlased raske küsimuse ees: kus on kuningas?

Matteus jutustab, et targad otsisid kuningat pühast linnast Jeruusalemmast ja alustasid otsimist kuningas Heroodese juurest. Kuninga käes ei olnud mitte ainult võim, vaid ka teaduslik potentsiaal ja meelevald anda otsijaile õige vastus. Vastuse ta jääb küsimus, miks ta ise juba varem ei oleks seda teada võinud. Kirjatundjad teadsid ju Piiblist päris täpselt kohta ja asjaolusid. Miika raamatu 5. peatükis on kirjutatud: „Aga sina, Petlemm Efrata, olgugi väike

Juuda tuhandete seas, sinust tuleb mulle see, kes saab valitsejaks Iisraelis.” Jesaja raamatu 53. peatükis on kirjas: „Kes usub meie kuulutust ja kellele on ilmutatud Issanda käsivars? Sest ta tõusis meie ees nagu võsuke, otsekui juur põuasest maast. Ei olnud tal kuju ega ilu, et teda vaadata, ega olnud tal välimust, et teda ihaldada. Ta oli põlatud ja inimeste poolt hüljatud, valude mees ja haigustega tuttav, niisugune, kelle pealt silmad ära pööratakse: ta oli põlatud ja me ei hoolinud temast. Ent tõeliselt võttis ta enese peale meie haigused ja kandis meie valusid. Meie aga pidasime teda vigaseks, Jumalast nuhelduks ja vaevatuks.”

Targad leidsid Jeesuse. Öeldakse, et nad läksid tagasi oma maale teist teed mööda. Me ei tea palju enamast nendest, aga küllap see siis ei ole Piibli jaoks nii tähtis.

Meie küsimus on, kust leiame meie Issanda ja Kuninga. Jõulud on otsimise ja taasleidmise aeg. Kes on juba Issanda leidnud, saab jagada jõulurõõmu ka teistele. Jeesus on teistsugune kuningas. Temal on meelevald muuta inimese ja inimkonna käekäiku. Kes alles otsivad, neile võib kinnitada, et mitte ainult meie ei otsi Kuningat, vaid Kuningas otsib ka meid. Kes koputab, sellele avatakse.

Jõulurõõmu ja
õnnistatud
aastat 2010 soovib

Tiit Salumäe
EELK Lääne praost

Koos Jeesusega oleme rikkad

Armsad läänemaalased, vennad ja õed! Tervitan teid saabunud jõulupühade ja aastavahetuse puhul! Taas on suur rõõmuaeg, kaetud pidulauad ja pungil kingikotid. Kas ikka on? Räägitakse vajadusest püksirihma pingutada. Möödunud aasta tundub Eesti eduloo komistuskivina ja elustandardi langus sunnib mõtlema vaesusele. Ehk on selleski oma sõnum? Olen ikka arvanud, et mida paremini on inimesel läinud, mida jõukam ta on, seda enam oleks tal põhjust Jumalat tänada ja ülistada, seda usklikum peaks ta olema.

Kahjuks näitab elu vastupidist. Rikutud ja patuse inimese muudab maine vara kõrgiks, uhkeks ja albiiks — just nii võib tõlkida olulisimat seitsmest traditsioonilisest surmapatust — superbia. Ometi on see, mida füüsiliselt omame, vaid vari inimhinge väärtuse ja õndsuse kõrval. Pidades silmas vajadust olla Jumala armu ja õigeksmõistmise osalised, on Martin Luther surivoodil öelnud: „Oleme kerjused, see on tõsi.” Ehk on see taju tänavu teravam ja tunneme, et nii elu kui õnnistus tuleb viimselt Jumala käest? Ehk on just praegune aeg antud kadumatu varanduse leidmiseks? Ehk täidab Jumala armukink Jeesuses Kristuses meid seda suurema rõõmuga? Kiriku lauluraamatu lõpul on Thomas Kempise ilus palve: „Taevane Isa... Sa lasksid oma Poja saada vaeseks inimlapseks, et meie sinu lasteks saaksime.” Koos Jeesusega oleme rikkaimad ja õnnelikemad inimesed maailmas.

Õnnistatud
jõulupühi ja
uut aastat
soovides

Andres Pöder
EELK peapiiskop

Unustame uhkuse ja hoiame kokku

2009. aasta ei olnud meile kellelegi lihtsate killast ega tule kergem ka järgmine. Masu hiilib mööda maad ja otsib endale ohvreid. Kui telerist võib tihtipeale näha pralletavat noorsugu või pealinlasi, kes ei ole rahva elujärje halvenemist veel märganud, siis Läänemaal peaks olema pime, et mitte märgata inimeste häda. Kõige ilmekam on statistika ja töötute hulga suurenemine. Igal nädalal kaotab kümnekond inimest töö ja töötute koguhulk on kasvanud Läänemaal juba 1500ni.

Majanduslangus mõjub mitmeti. Ühed lähevad uhkemaks, justkui näidates, et neid ei ähvarda mitte miski siin ilmas. Teised kapselduvad endasse. Kolmandad on aga tänulikud, kui neil on elatusallikas, ja tuletavad uhketele meelde, et õnn on karme õult lahkuma. Samuti sirutavad nad abikäe hätta sattunute poole, aitavad neil välja tulla oma hingelisest suletusest ja annavad materiaalset abigi.

Mida edasi, seda rohkem näeme majanduse ja ettevõtluse arengu tähtsust. Meid rikkus ära sotsialistlik elukorraldus, mil plaanimajandus andis petliku turvatunde ja viis majandusliku krahhini. Ära rikkus meid ka hiljutine finantsbuum, mil hakkas tunduma, et hästi elamiseks on vaja siseneda panga uksest ja väljuda sealt uue laenuga. See kõik on läbi ja nüüd vaatame tõtt päris tõdedega. Tõde on, et inimeste ettevõtlikkus on väike, nagu ka meie ettevõtete tootlikkus. Vähe müüme oma kaupa välismaale ja palju tarbime sissetoodut. Seda kõike peab muutma. Tõde on ka, et meie kodanikuühiskond on küll aktiivne, kuid tegutseb liiga vähe elutähtsates valdkondades — sotsiaalse ja majandusliku turvalisuse tagamisel. Ikka rohkem veedetakse rõõmuhetki üheskoos, hädad aga katsub igaüks ise üle elada. Ka seda peab muutma.

Igasugune häda on õpetlik. Mõõdunud

aasta on aga meelde tuletanud, et meie isiklik ja perekondlik heaolu pole mitte iseendast mõistetav, vaid et selle eest tuleb tänulik olla. Et hea elujärje alus on ettevõtlikkus, igapäevane töö ja vaev ning ligimesest hoolimine, mitte aga väikesed laenuintressid. Eks võtkem siis õpetust. Surume ennast tihedamalt külje külje vastu, et elutormid ei kõigutaks, anname käe neile, kes kipuvad maha jääma, ja astume julgelt ning rõõmsalt tulevastele aegadele vastu.

Parimat soovides

Neeme Suur
Lääne maavanem

Me vajame jõululugu

Armsad õed ja vennad, armsad Jõululehe lugejad!

Jõulude saabudes kuuleme taas igaüks oma emakeeles Petlemma inglil rõõmusõnumit: „Ärge kartke! Sest vaata, ma kuulutan teile suurt rõõmu, mis saab osaks kogu rahvale, et teile on täna sündinud Taaveti linnas Päästja.” (Lk 2, 10–11)

See sõnum liidab meid üksteisega. Vajame seda sõnumit oma eluteel. Vajame, et keegi ütleks meile: „Vaadake tulevikku! Ärge kartke! Olge julged! Teie elu paraneb.”

Ka meil Saksamaal on paljud inimesed hirmunult tagasi tõmbunud. Nad ei tule oma maailmas enam toime. Inimesed kannatavad rahandus- ja majanduskriisi all, aga ka inimsuhete, abielu ja perekonna pärast. Usaldus väheneb. Kõik see muudab nad sarnaseks Petlemma karjastega, kellel polnud enam mingeid ootusi. Võib-olla kuulume ka meie nende hulka.

Eelolevail päevil on meil võimalus taas kuulata jõulusõnumit ja saada sellest jõudu. Siis julgeme jälle elada. Nagu karjased, tohime ka meie rutata uss Petlemma ja kogeda oma südames Päästja sündi, näha kõike, mis seal toimus ja mida ingel ka meile kuulutas.

Olen kindel, et jõululoost tulenev jõud on see, mida vajame oma arvipäeva kriisides ja hirmudes. See jõud aitab meid olla toeks neile, kes on lootuse kaotanud, ja andestada neile, kes on meist ära pöördunud. Elu ja armastus saavad uue võimaluse, rahu meis ja meie ümber saab jälle kasvada. Selleks pole tarvis üleloomulikke jõude. Keegi meist

ei pea maailma uuesti leiutama. Igaüks võib Jumala nimel teha seda, mida ta suudab.

Kõik, mis tehakse tema nimel, muudab imelisel kombel meie ja nende elu, kellega me kohtume.

Kordan veel: me vajame jõululugu ja inglil, kes töötab, et meie hirm kaob, kui võtame vastu Kristuse. Tema on maailma päästja. Ta sündis nii teie kui ka meie jaoks. Ärge kartke!

Oleme tänulikud Lääne praostkonna ja Schmalkaldeni kirikuringkonna vaheliste tugevate sõprussuhete eest. Seda toonitati ka kevadel sõprussuhete konverentsil, millest ma kahjuks ei saanud tervislikel põhjustel osa võtta. Schmalkaldenit esindanud pastorid Wolfgang Schulte ja Michael Glöckner rääkisid konverentsielamustest suure rahulolu ja tänutundega.

Oleme rõõmsad praost Salumäe uue küllakutse üle ning loodame kohtuda algaval aastal Haapsalus ning kirikupäeval ja laulupeol Tartus.

Jumala õnnistust teile kõigile saabuvaks pühadeks ja uueks aastaks!

Michael Bedbur
Dekaan Schmalkaldenist

Priit Rannut 90 — EELK vanim õpetaja

Vaimulike konverentsil Audrus tänavu jaanuaris tabas osalejaid üllatus, kui piibliviktoriinis palvis teise koha Märjamaa koguduse kauaaegne õpetaja Priit Rannut. Et esikoha võitis Misjonikeskuse esimees soomlane Mika Tuovinen, võib Priit Rannutit pidada parimaks piiblitundjaks eesti soost luterlike vaimulike hulgas.

Veebruari alguses tähistas Priit Rannut oma 90. sünnipäeva. Parim piiblitundja on ühtlasi EELK vanim vaimulik. Märjamaa kogudusemajja kogunes pühapäeval, 1. veebruaril ligi sada inimest. Teiste seas sõbrad Vihantist Soomest, suureks kasvanud poisid nõukogudeaegse põrandaaluse kristliku noortetöö päevilt, tervitajaid Märjamaalt ja teistest kogudustest. Vallavolikogu esimees Villu Karu tuletas meelde, et Priit Rannut on Märjamaa valla esimene aukodanik. Peapiiskop Andres Põder tõdes: „Sinu käed on olnud kindlalt jumalariigi adra küljes ja sinu tõrvik leegitseb mõnest noorest kolleegist eredamalt.“ Üks viimaseid õnnitlejaid oli Märjamaa tänavune aukodanik, mais 90-aastaseks saanud Robert Kasemägi, kes lõpetas oma kõne sõnadega: „Elame veel!”

Kõrgele eale vaatamata on Priit Rannut jätkanud vaimuliku tööd. Misjonikeskuse ajakirjas ilmub järjeloona tema toimetatud ümberkirjutus isa Jüri Rannuti misjonireisidest Eestimaal 20. sajandi algupoolel. Järjepidevalt on ta pidanud piiblitundi vennastekoguduse palvemajas ja kõnelnud raadio-saadetes.

Priit Rannut

Illimar Toomet

2009. aasta jõuluaeg

Haapsalu

• Allpool nimetatud tegevused toimuvad Haapsalu toomkirikus. Kontakt: EELK Haapsalu Püha Johannese koguduse kantselei, tel 473 7166, 5347 7633.

P, 29. nov kl 11 I advendi jumalateenistus. Laulab segakoor; **kl 17** advendikontsert. TTÜ Tallinna kolledži kammerkoor Aktivia; **kl 18** advendiküünla süütamine piiskopilinnuse väikese linnuse õuel. Kõnelevad õpetaja Tiit Salumäe ja linnapea Urmas Sukles. Laulavad Sirje Kaasiku laululapsed. Võta kaasa küünlalatern.

N, 3. dets kl 20 kirikukontsert „Mu süda, ärka üles“. Pühendatud Cyrillus Kreegi 120. sünniaastapäevale. Esineb kammerkoor Head Ööd, Vend.

L, 5. dets kl 14 heategevuskontsert Jõulupäike. Esinevad Eesti Filharmoonia kammerkoori solistid; **kl 19** kirikukontsert „Meenutades Cyrillus Kreeki (1889–1962), jõule oodates.“ Eesti Piirivalve orkester, Tallinna ülikooli meeskoor ja Haapsalu meeskoor. Piletiga.

P, 6. dets kell 11 II advendi jumalateenistus. Laulab naiskoor Kaasike; **kl 15** Soome Vabariigi 91. aastapäeva jumalateenistus.

K, 9. dets kl 19 Kaunimad jõululaulud ja Soome Vabariigi aastapäeva tähistamine. Soome keeles.

P, 13. dets kl 11 III advendi jumalateenistus ja lastekirik; **kl 17** advendikontsert. Haapsalu muusikakooli kammerorkester ja Läänemaa oratooriumikoor. Dirigent Lehar Kaustel. Esitamisel Sirje Kaasiku uudisteos „Laulud Loojale“. Piletiga.

L, 19. dets kl 12–15 jõulukirik kutsub. Jõululaulude laulmine, koguduse tegevusvaldkondade tutvustus ja esinemised, ringkäik kirikus, võimalus osta jõulukingitusi, meisterdamine, toomkohvik, laste mängutuba.

P, 20. dets kl 11 IV advendi jumalateenistus, leeripüha. Laulab toomkoor; **kl 16** jõulukontsert. Laulustuudio DO–RE–MI ja Mikk Saar. Piletiga.

T, 22. dets kl 11 Haapsalu gümnaasiumi jõuluteenistus.

K, 23. dets kl 10 Haapsalu Wiedemanni gümnaasiumi jõuluteenistus; **kl 17** jõulukontsert „Südamlikud jõulud“. Esineb Arsise kellade ansambel. Kaastegev Heldur Harry Põlda ja Arsise noorte kellade ansambel. Kontserti juhatab Aivar Mäe. Piletiga.

N, 24. dets kl 17 jõuluõhtu perejumalateenistus. Laulab lasteansambel; **kl 19** jõuluõhtu sõnajumalateenistus. Laulab segakoor; **kl 24** jõuluõo missa. Laulab toomkoor.

R, 25. dets kl 12 I jõulupüha jumalateenistus. Laulab segakoor.

L, 26. dets kl 17 II jõulupüha kontsertjumalateenistus. Ettekandel Vivaldi Gloria. Tallinna Püha Vaimu kiriku ühendkoor ja kammerorkester. Dirigent Endrik Üksvärav.

P, 27. dets kl 11 jumalateenistus; **kl 18** johannesepäeva kontsertaktus. Esinevad Pille Lill (sopran), Mati Kõrts (tenor), oreil Tiia Tenno. Kõnelevad õpetaja Tiit Salumäe ja linnapea Urmas Sukles. Haapsalu koguduse teenetemärgi üleandmine.

N, 31. dets kl 17 vana-aasta jumalateenistus. Laulab segakoor; **kl 23.15** *sylvestert vigilia*

R, 1. jaan kl 12 uusaasta jumalateenistus.

P, 3. jaan kl 11 jumalateenistus.

K, 6. jaan kl 19 kolmekuningapäeva kontsertjumalateenistus „Veel kord jõululaule“.

Hanila

P, 13. dets kl 13 missa Virtsu seltsimajas.

N, 24. dets kl 17 jõuluõhtu jumalateenistus kirikus.

P, 27. dets kl 13 missa Virtsu seltsimajas.

Karuse

P, 13. dets kl 14.30 missa kirikus.

N, 24. dets kl 15 jõuluõhtu jumalateenistus kirikus.

P, 27. dets kl 14.30 missa kirikus.

Kirbla

P, 6. dets kl 14 II advendi jumalateenistus.

P, 20. dets kl 14 IV advendi jumalateenistus. Koguduse jõulupuu.

N, 24. dets kl 15 jõuluõhtu jumalateenistus.

N, 31. dets kl 15 vana-aastaõhtu jumalateenistus.

Kullamaa

P, 29. nov kl 11 I advendi jumalateenistus. Laulab segakoor Raudam.

P, 6. dets kl 11 II advendi jumalateenistus. Piibliring.

P, 13. dets kl 11 III advendi jumalateenistus.

P, 20. dets kl 11 IV advendi jumalateenistus. Piibliring.

E, 21. dets kl 10 Kullamaa keskkooli jõulujumalateenistus kirikus.

N, 24. dets kl 16.30 jõuluõhtu jõulumuusika kirikus; **kl 17** jõuluõhtu jumalateenistus.

R, 25. dets kl 11 I jõulupüha jumalateenistus kirikus armulauaga; **kl 14** jõulujumalateenistus Risti hooldekodus.

L, 26. dets kl 10 II jõulupüha jõulujumalateenistus Koluvere hooldekodus.

P, 27. dets kl 11 jumalateenistus.

N, 31. dets kl 17 vana-aastaõhtu jumalateenistus armulauaga.

P, 3. jaan kl 11 jumalateenistus. Koguduse jõulupuu.

Lihula

P, 29. nov kl 16 advendiküünla süütamine mõisamäel.

P, 13. dets kl 11 III advendi jumalateenistus kirikus, armulauaga.

N, 24. dets kl 19 jõuluõhtu jumalateenistus kirikus.

R, 25. dets kl 11 I jõulupüha jumalateenistus kirikus, armulauaga.

P, 3. jaan kl 12 oikumeeniline jumalateenistus kultuurimajas.

Lääne-Nigula

P, 29. nov kl 12 I advent, leeripüha jumalateenistus armulauaga, järgneb advendiküünla süütamine Vabadussõja ausamba juures.

P, 6. dets kl 12 II advent, nigulapäeva perejumalateenistus armulauaga, järgneb lastepäev.

P, 13. dets kl 12 III advent, armulauaga jumalateenistus.

P, 20. dets kl 12 IV advent, armulauaga jumalateenistus, järgneb memme-taadi jõulupuu.

N, 24. dets kl 17 jõuluõhtu liturgiline jumalateenistus.

R, 25. dets kl 12 I jõulupüha jumalateenistus armulauaga.

P, 27. dets kl 12 armulauaga jumalateenistus.

N, 31. dets kl 17 vana-aastaõhtu jumalateenistus, armulaud.

R, 1. jaan kl 12 uusaasta jumalateenistus, armulaud.

Lääne praostkonnas

Martna

P, 6. dets kl 13 II advendi jumalateenistus armulauaga pastoraadis.

P, 20. dets kl 13 IV advendi jumalateenistus armulauaga pastoraadis.

N, 24. dets kl 15 jõululaupäeva jumalateenistus kirikus.

N, 31. dets kl 15 vana-aasta jumalateenistus kirikus.

Mihkli

P, 29. nov kl 11 I advendi jumalateenistus.

P, 6. dets kl 11 II advendi jumalateenistus. Pühapäevakool; **kl 14** palvetund Koonga raamatukogus.

P, 13. dets kl 11 III advendi jumalateenistus. Koguduse jõulupuu.

P, 20. dets kl 11 IV advendi jumalateenistus. Laulab Paikuse segakoor Sireli.

N, 24. dets kl 14.30 jõuluõhtu jumalateenistus Pikavere palvemajas. Teenib õp Kaido Saak ja laulab Virtsu naisansambel; **kl 17** jõuluõhtu jumalateenistus kirikus.

R, 25. dets kl 11 jõulupüha perejumalateenistus.

P, 27. dets kl 11 jumalateenistus.

N, 31. dets kl 17 vana-aastaõhtu jumalateenistus.

R, 1. jaan kl 11 uusaasta jumalateenistus.

P, 3. jaan kl 11 jumalateenistus.

Märjamaa

• Missad ja tegevused toimuvad kogudusemajas, kui pole märgitud teisiti.

P, 29. nov kl 11 missa. Kirikukohv; **kl 11** pühapäevakool; **kl 17** adventitule süütamine kirikus. Rongkäik keskväljaku-le. Alevi jõulupuu süütamine.

E, 30. nov kl 18 missa; **kl 19** palvetund.

T, 1. dets kl 7.30 missa.

K, 2. dets kl 18.30 missa; **kl 19** piiblitund.

N, 3. dets kl 7.30 missa.

R, 4. dets kl 7.30 missa; **kl 11** supiköök — tasuta supp kõigile, kelle köht on tühi.

P, 6. dets kl 11 missa. Kirikukohv; **kl 11** pühapäevakool.

E, 7. dets kl 7.30 missa; **kl 18** palvetund.

T, 8. dets kl 7.30 missa.

K, 9. dets kl 18.30 missa; **kl 19** piiblitund.

N, 10. dets kl 7.30 missa.

R, 11. dets kl 7.30 missa.

P, 13. dets kl 11 missa. Kirikukohv; **kl 14** missa Valgu põhikoolis.

E, 14. dets kl 7.30 missa; **kl 18** palvetund.

T, 15. dets kl 7.30 missa.

K, 16. dets kl 18.30 missa; **kl 19** piiblitund.

N, 17. dets kl 7.30 missa.

R, 18. dets kl 7.30 missa; **kl 11** supiköök — tasuta supp kõigile, kelle köht on tühi

P, 20. dets kl 11 missa. Laulab segakoor Ceres; **kl 11** pühapäevakool; **kl 12.30** koguduse nõukogu koosolek.

E, 21. dets kl 18 missa; **kl 19** palvetund.

T, 22. dets kl 7.30 missa.

K, 23. dets kl 18.30 missa; **kl 19** piiblitund.

N, 24. dets kl 17.45 segakoor esitab jõululaule (kirikus); **kl 18** jõuluõhtu jumalateenistus. Laulab segakoor Maiu Linnamägi juhatusel (kirikus).

R, 25. dets kl 11 missa.

L, 26. dets kl 11 missa.

P, 27. dets kl 11 missa. Kirikukohv.

E, 28. dets kl 18 missa; **kl 19** palvetund.

T, 29. dets kl 7.30 missa.

K, 30. dets kl 18.30 missa; **kl 19** piiblitund.

N, 31. dets kl 18 missa (kirikus).

R, 1. jaan kl 11 missa.

P, 3. jaan kl 11 missa. Koguduse jõulupuu.

Noarootsi

P, 29. nov kl 16 adventitule süütamine.

P, 13. dets kl 14 III advendi jumalateenistus.

N, 24. dets kl 14 jõululaupäeva jumalateenistus Rooslepa kabelis.

N, 24. dets kl 16 jõululaupäeva jumalateenistus Noarootsi kirikus.

L, 26. dets kl 16 jõulukontsert „Ime ootel...” Rooslepa kabelis.

P, 27. dets kl 14 jumalateenistus.

N, 31. dets kl 14 vana-aastaõhtu jumalateenistus Noarootsi kirikus, armulaud.

Nõva

P, 29. nov kl 14 adventitule süütamine Nõva kirikus.

P, 13. dets kl 11 III advendi jumalateenistus, armulaud.

N, 24. dets kl 18 jõululaupäeva jumalateenistus Nõva kirikus.

R, 25. dets kl 11 I jõulupüha jumalateenistus, armulaud.

P, 27. dets kl 11 jumalateenistus, armulaud.

N, 31. dets kl 11 vana-aastaõhtu jumalateenistus, armulaud.

Piirsalu

P, 13. dets kl 13.30 III advendi jumalateenistus.

N, 24. dets kl 14 jõuluõhtu jumalateenistus.

N, 31. dets kl 12 vana-aastaõhtu jumalateenistus armulauaga.

Ridala

P, 13. dets kl 13 III advendi jumalateenistus kogudusemajas.

N, 24. dets kl 13 jõululaupäeva jumalateenistus kirikus.

P, 27. dets kl 13 johanneseapäeva jumalateenistus armulauaga, kirikus.

N, 31. dets kl 23.15 vana-aasta palvus, mis lõpeb ilutulestikuga.

Varbla

P, 29. nov kl 15 I advendi jumalateenistus.

P, 13. dets kl 11 missa kirikus.

N, 24. dets kl 19 jõuluõhtu jumalateenistus kirikus.

P, 27. dets kl 13 missa kirikus.

N, 31. dets kl 15 missa kirikus.

Vormsi

P, 29. nov kl 11 I advendi jumalateenistus.

P, 13. dets kl 11 III advendi jumalateenistus.

N, 24. dets kl 18 jõuluõhtu jumalateenistus.

R, 25. dets kl 11 I jõulupüha jumalateenistus.